

సతాకళ్యాణము.

439

నింధక ర్త:

సోమరాజు రామానుజరావుగారు.

ప్రకటనక ర్త:

కందుల గోవిందం

జెజవాడ.

S.I No. 844
No. 7693

కలినడ ప్రింట్ అండ్ కో. లా. క. సుబ్బారాయ

సాక్షులచే ముద్రింతులవలె.

కాపీరైటు రిజర్వ్.

1903.

[మొ 9-12-0.

—† ప వ ల లు †—

భూరప్రతిభియ	రు. 1-8
కుసుమ	1-4
మనోహరిణి	1-8
వచ్చపువ్వుంగ	1-0
చంద్రగుప్త	0-8
మాససింగు	1-0
కాళిక	1-0
ప్రచండభైరవి	0-12
వనదుర్గము	1-0
కాళిదాసుచరిత్ర	1-0
అత్మసామ్రాజ్యము	1-0
కలికాలచర్య	0-6
లోకాభిరామాక్షయం	0-6
శేషరీవిలాసము	1-0
చిత్రలేఖ	0-10
ప్రసన్నముఖ	1-0
ప్రహసనములు	0-8
భారతాభ్యుదయం	0-12
కర్పూరమంజరి	1-0
సాందర్యతిలక	1-0
అపాల్యాబాయి	0-12
రామచంద్రవిజయం	0-12
పేనులత	0-12
కృష్ణవేణి	0-6
మణిమంజరి	0-6

—† ప వ ల లు †—

పందచరిత్ర	రు. 0-4
విద్యావేదములు	0-8
డిటా రెండవభాగము	0-8
గణపతి 1 భాగం	0-12
డిటా రెండవభాగము	0-12
ఽఘకులచరిత్ర	0-10
సిద్ధార్థచరిత్ర	0-12
రాజరత్నము	0-12
అశహసింగరి	0-8
హమిర్ సింగ్	0-12
—వైద్య గ్రంథములు—	
యూవానివైద్యం	0-12
ధన్వంతరీవిజయం	0-10
నేత్రీదర్శనం	0-8
వ్రణవిశిష్ట	0-8
దంతశోధని	0-6
రసయోగరత్నాకరం	1-0
సహజవక్త్రుచిత్త	0-6
రసప్రదీపిక	0-12
అనువాసములరి	0-8
సర్వైద్యజీవనం	0-8
మూర్తిగదిత్యారత్నాకరం	0-12
శతలేఖాపాకప్రకాశిక	0-8
పానీయకల్పవల్లి	0-4
అయ్యుర్వేదసారసంగ్రహం	0-12

పరిమితము :—చివరలో బుక్కుడిపో,

బెజవాడ, కృష్ణబల్లభు

సతాకళ్యాణము

ఇది

భగవద్గీతావేదాంతము, పృథ్వీరాజు బహుగ్రంథకర్తయనగు

సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే

రచియింపఁబడినది.

(ఇది) పాటించు శ్రీమణులపాటి రామానుజుగారు స్వరచరచి)

ప్రకాశకుడు

కంసులగోవిందం

బెజవాడ, కృష్ణాజిల్లా

ప్రతికూపు 100.
ప్రతికూపు 100.

కాకినాడ.

స్టేట్స్ అండ్ కో., లో కే. సుబ్బారాయ సోదరులచే

ముద్రింపఁబడియె.

1925.

కాపీరైటు నిజస్థుడు.]

[వెల రు. 1—0—0

ఇందలిపాత్రలు

—పురుషులు—

రాముడు

లక్ష్మణుడు

దశరథుడు

విశ్వమిత్రుడు

వశిష్ఠుడు

జనకుడు

రావణుడు

బుద్ధిసాగరుడు

హస్తాదు

మారీచుడు

సుబాహుడు

కుశీలవుడు

శ్రావణుడు

విశాఖుడు

నారదుడు

సందర్భానుసారముగ శబరులు మొదలగువారు వత్తురు.

—స్త్రీలు—

సీత

అహల్య

ప్రమద

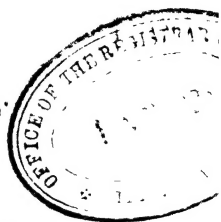
సుశీల

కాటకి

సీతా కళ్యాణము

ప్రథమాంకము.

దశరథుని సభామందిరము.

(కృష్ణము—దశరథుడు, వశిష్ఠుడు.)

వశి—దశరథా! నీపుత్రిమోహము చూడ నవ్వవచ్చుచున్నది!

ఆ. కవల నిశల నన్న పానియములయందు

పాలసంబాసర్పు వేళలందు

నిదురలందుగూడ నీనోట శ్రీరామ

మంత్రిజపమె తోచు మానవేంద్రుని.

దశ—గురువర్యా! నిక్కము వచ్చియించితిరి. అదేమి చిత్రిమో

శాని,

సీ శ్రీరామవదనచంద్రికఁ గాంచకుండిన

వృక్కతియే యంధకారముగఁ దోచు

కొనురు నాశ్రతి యొక్కనియునంబు చాటెన
 భావంబు తల్లడపాటుజెంగు
 ననుకోడి రాముండు చనుచున్న నాదృష్టి
 యతనితోడనె పోయినట్టులుండు
 తొడలపైనున్నయవ్వుడు మీరుపీలువ, నా
 గుండెలు దడదడఁ గొట్టుకొనును

గీ నన్ను గన్నతండ్రి నాపెన్నిభావము
 నన్ను కాగిలింది కొన్నయవుడు
 తరువు మునుకునయ్య తనయుండు విడిచిన
 యెడల పొగములనె విడుతునేము.

వశి—దశరథా! అట్లెము లెందులకు! అట్టి వియోగకాల
 మేల కలుగవలయును ? అదిగాక సిగ్గిట్టి వెట్టిప్రేమ గలుగుట వింత
 గాదు.

గీ లావుమానిసికి రణాభిలాషకన్న
 భక్తునకు పరమేశ్వరాసక్తికన్న
 శ్రీయతరుణివైన యువకుని ప్రేమకన్న
 వృద్ధజనుని యాత్మజప్రేమ నొగుడు.

దశ—గురువర్యా! ఏమి పోతువోకాని సాధారణముగ లోక
 మున నుతులపై తండ్రిలకుండు సహజమయిన ప్రేమ మాత్రమే
 కాక శ్రీరామునెడతాసిన నే నాకుదానికన్న నన్యాయమయి పోవు
 చుండును. నాహృదయ మాతనిం దలంచినపుడెల్ల చండకరవ్రసా
 రముంగనిన వెన్నవలె కరిగిపోవుచుండును. ఇందులకు నాకే చిత్త
 ముగా నుండునుకాని, నాకుమారుడు శ్రీరామచంద్రుని వదనారవిం
 దముం గనిన నెట్టివారికిని నెట్టిసమయములం గలుగని మహానందము
 గలుచుండును.

వశి—ఇందులకు సకలసుగుణాలం కారుడగు సర్వేశ్వరసి
మూర్తి శ్రీరామునందుండుటయే కారణము గావచ్చును.

(తెరలో)

దేవా! విశ్వామిత్ర! మహర్షి వచ్చి, ద్వారమున వేచియున్నాడు.

దశ—(ఉలికిపడును)

వశి—మహారాజా! విశ్వామిత్రాగమనవార్త విని యిట్లు
వడితివేమి?

దశ—గురువర్యా! అదేమోకాని యాతడు నాకు పూజ్య
డయ్యెను నేడు భయస్థానమయ్యెనేమి?

వశి—నిచర్య నేడు చిత్రిముగానున్నది. అతడు మనకు మాన
నీయుడే కాక నివంశీయుడగుబంధుడుగదా! సేవకా! కాశీకిముసిం
దుని బ్రవేశపెట్టుము.

(తెరలో) చిత్తము.

దశ—గురువర్యా! విశ్వామిత్రుడనిన భీతితో హలు మనశ్రీరా
మమూర్తియు జ్ఞప్తికివచ్చెనేమి?

వశి—నీకు శ్రీరామమూర్తి జ్ఞప్తికొనిగడియయున్నదా?

(విశ్వామిత్రుడు వ్రవేశము)

విశ్వా—హా! యాచనావృత్తి కమంగడు మస్మహమయినది
గదా.

చ. నడచిన గాలు తొట్టువడు, నాల్కలదంబుమూటలాడగా
గడగిన కంఠపూర్తియగు, కంపితమై నిలువెల్ల దేహయన్
నడకు, భయకులం బయి వివర్ణతఁగాంచు, తిరస్కృతుండుగాఁ
దొడగిన సర్పికొక్క పరిఁ దోచు సనన్నియు మృత్యుచిహ్నముల్ !

అయినను దీపబ్రాహ్మణ హితార్థమైకావించు వాయుజ్ఞకార్యమునకు ధర్మవరిపాలనముచేయు సార్వభౌము నర్థించు విషయమున నంతగా వగవంబనిలేదు. (ముందునకుఁ జూచి) అనునో దశరథుఁడు.

గీ. మించి వారణవృజయుళాసించి, నీద

వట్టుజేరిన మదగజం బట్టులిప్పుడు

నకలభూపాలనముఁ జేసి శాంతికొఱకు

నీన రేశ్వరుఁడిచట వాసీనుడయ్యె.

ఈతనివిశ్రాంతి నివ్వడు నేను భంగముచేయవలసి వచ్చెగదా! (అలాచించి) అవును. లోకపాలనదక్షతగలిగిన వారికి విశ్రాంతి యెక్కడిది ?

చ. అరుణురథాశ్వముల్ విరచినందపు, నిత్యము లోకయాత్రచే
కరువలి శ్రాంతిగైకొనఁడు గాటముగా నిలపైన వీచుచున్
అరమరతేక కాలుఁడు నిరంతరముం దన లీలనల్పు న
ద్దిర! ఘనలోకపాలురకు తీరపు కార్యము లొక్కయవ్వడున్

[దశరథుని సమీపమునకు పోవుచున్నాఁడు]

దశ—భగవానుఁడగు విశ్వామిత్రమునిందుగ్గినకు నమస్కరణ
పూర్వకమైన స్వాగతము !

విశ్వా—నిరంతరాభ్యుదయమస్తు.

దశ—జేవా ! ఈమణిపీఠం బలంకరింపుఁడు!

విశ్వా—(అసీనుడై) చిరికాలమునకు వశిష్ఠభగవానుని నం
దర్శించి కృతార్థుఁడనైతిని.

వశి—రాజుని సత్తనూ! నీరాక రాకయుం పోలే కూకు గదా
యానందజనకంబయ్యె.

దశ — మునిచంద్రమా! వృశాంతమగు వాళిమంటున నుండు
టచే దను శేమనస్తాపంటులును గలుగక తావకతపోనిష్ఠానుష్ఠానం
ములు నిర్విఘ్నంబులుగా సాగుచున్నవియే? సత్వక్రూరజంతువిభేదంబు
మాసి మీతపోమహిమంటున నమస్తప్రీతిసముదాయంబు నేకీ
భావంబు వహించునే?

విశ్వా — దశరథ రాజేందా! నాయవస్థయేమని చెప్పకొందును?

(అనుబంధము ౧)

సీ. ఘనతపఃకలితుతా మునులకుమారుగఁ

బిసిరభోజనులు ఋత్విక్కులైరి

అజ్యాదులకును బ్రత్యామ్నాయముగ నేడు

ప్రాకటరక్తాభిషేకమయ్యె

ఖలకార్యతీనజంబుల కుమారుగ పూజ్య

వరమునీందులు యజ్ఞవశువులైరి

చిరము నమేధ్య ముచ్చిష్ట మూర్తీము లపా

రంబుగా సోమపానంబులయ్యె

గీ. వెలయుకుశలకు హేమామాన్యములకు మారు

నస్తులును మాంసమును దిశలాక్రిమిం చె

కలువమతులైన ఘోర రాక్షసులకతన

వాదయజనంబు వాళమైనది సరేంద్ర.

దశ — మునీందా! ఏదురాత్ములు మీతపోభంగముం గావించి
నవారు? ఏజ్ఞానహీనులు భయంకరకంఠీరవక రాళవదనముం జొరసాహ
సించినవారు ?

(అనుబంధము ౨)

విశ్వా — దశరథా! మారీచనుకాహులను నిరువురు రాక్షసు
లును వారల జననియగు తాటకయు నెదురేరుయును లేక పెచ్చుతెరిగి

యీవిధంబున దినదినంబును నన్ను వేధించుచు తపోవిఘ్నంబున నాకు విచారముఁ గొల్పుచున్నాఁడు.

దశ—మునిచూడామణి : ఇందులకు మీకు విచారమేటి? కాకిచే వర్తమానమంటిన ధనుర్బాణసహితుండైన తావకాశ్రమంబున వ్రాలి దుష్టదనుజసంహారంబుఁగావించి మీకు ప్రీతి గొలువకుండునే!

విశ్వా—రాజచంద్రమా ! నీవట్టివాడవేకాని పెద్దతనము వచ్చిననీకు నేనంతటిశ్రమ నీయఁదలంచుకొనలేను.

దశ—మునింద్రచంద్రమా ! అది నాకు శ్రమమిట్లగును?

గీ, తరులు ఫలదానమున గడుతపవిగనుట

శశియు భానుఁడు లోకరక్షణనలరుట

భూమిపతి లోక పాలసంధాముఁడగుట

శ్రమయనితలంతుఁ డెల్ల నే సయమింద్ర.

అయినను దేవరతపోబలమే వారివినాశ కారణము కావచ్చును.

విశ్వా—అంతవఱకు నక్కఱలేదు. నీయనుగ్రహమున్నచో నేనేదో విఘ్నమున వారిమరణమొనఁబడింతుఁగలను. కాని, రాజా! నీను క్కఁకోరికను హృదయమునం దుంచుకొని నీకడకువచ్చితిని.

దశ—మహాత్మా! దివ్యతపోమహిమచే సకలాభీష్టముల నందుచు పురిస్పృష్టిచే నపరబ్రహ్మలయినమీకుసహితము నన్నుకోర, దగిన పదార్థములు కలవసవినుటచే నాజన్మము చరితార్థమయ్యెను.

ను. మునివాఢోత్తమ యాప్తితార్థమునుసమ్మాదంబునందెల్పుడి

ధనమో,ధాన్యమో కాంచనాంబరములో ధాతీతలంబో మహా

వనసంతానములో గజాశ్వతరీయో వై నేడియో వేగ లో

ననుమాసంకుకథ క్తిమీరఁ దమపాదాబ్జంబులంజీర్చెదన్.

విశ్వా—దశరథా! నీయుదారముద్ధి కి మంగడుస్థానునీయనుయి నది. అయినను, వనవాసులమగు మాకు శేవలతబోవస్తువులుగాని, ధనధాన్యాంబరకనః వస్తువాహనములు గాన యుపయుక్తములు గావు.

దశ—మహాత్మా! మరి మీకేమి కావలసి వాగేహముం బావ ముచేసిరి? నేను ఏ కూడనిదా?

విశ్వా—రాజా! చినకూడతేమి? వివకయే నీవు వాకోరికఁ దీర్చు లెట్లు కాని, (సంశయించుచు)

దశ—దేవా! ఇట్లు సంశయించుచుంటిరేమి? అదియంత యుపగఁగూడనిదా? అట్టికోరిక మీకేమియుండును? మీకింతసంశయ మేల?

విశ్వా—సంశయమేమియులేదు, కాని, రాజా! లౌకికవ్యాపార పరీణులగు రాజోత్తంగులకు, రెండువాలుకలని శోకప్రీతికదా! యాచకుఁడగుజాఁడు సగముచచ్చి, నోరుతెరచి, “జేహి” యనియడిగిన, శోడనే చాతయగువాఁడు “నహి” యనివలిగిన, మరింతచావవలసి వచ్చునేమోయని శోటుప్రశ్నచుంటిని.

దశ—మిసించా! ఏమిది? నేనెన్నఁడు విననివలుకానతిచ్చు చుంటిరి! శిష్యునియందంతటియపోహముకూడునే?

విశ్వా—దశరథా! నీవనినమాట నిక్కువమేకాని, సంశయించుట కీవిషయ మట్టిది.

దశ—ఆర్యా! సత్యవాక్యమున కెందైన విషయతారతమ్యము గలదే?

ఉ. ఆడెదరేల మీరిటుల వార్యవరోత్తమ! వాధులింకినన్

బాడబసన్న చల్లఁబడినన్ మరిమేరునగంబు దుల్లినన్

వాడినమోముతోడ రవివశ్చిమిదిక్కున నుద్భవించిన
అడినమాట దప్పరుగదా, రవివంశనరేంద్రసత్తముల్.

విశ్వా—సెబాస్ దశరథా! సెబాస్, చిరకాలమునకు విసదగి
నటూట వింటిని. మనవంశగురుండగు భాస్కరుండును. నవ్వుదిక్కు
లును, వరాత్పరుఁడును, నీవాశ్యాము లన్యధాగాకుండ సాక్షులుగా
నుందురుగాక.

దశ—(చిలువవ్వుతో) మహాత్మా! మీదానునివాశ్యాములం
బెద్దగాజేసి యింతగా వదించుచుంటిరేల?

వశి—(తనలో) ఓహో! యీదశరథుని వాగ్దానమునకు
విశ్వామిత్రుఁడెంతగా నలరుటకుఁదగినకారణ మేదో మహత్తరమై
యుండకపోదు.

విశ్వా—మహారాజా! నేనింతగా నలరుటకుఁ గారణము లేక
పోలేను. ఏమందువా, నేనుగోరువదార్థ మిట్టిది.

సీ, సకలలోకాలోక సార్యభౌమత్వంబు

సవరింపగాఁజాలు చక్కవర్తి

శేషాహితల్పంబుఁజేరి సంయముల కా

నందుఁడౌ సద్విదానందమూర్తి

పురీయంబునన్ వటవత్రిశయానుఁడై

జలరాశిఁదరియించు నలఘుకీర్తి

మూడుమూర్తులు గర్భమునఁ గల్గినట్టి వి

చారితాత్మియ భక్తవ్రజార్తి

తే, భూరితరమైన నీదు తపోవిశేష

మునవవతరించినట్టి నీముద్దుబిడ్డ

నేనువాంఛించవాగ్ధృత్తమీ వాసం
నింతకంటె నానంద మింకేడినాకు.

(అనుబంధము: 3)

దశ—(భయముతో) మునిందా! ఏమనుచున్నాడు? మీరెవ
రిని వాంఛించితిరి. నాప్రాణపదమునే? నాచిన్నారికూననే? నాముద్దు
బిడ్డనే? నారామచంద్రమూర్తినే?

విశ్వా—మహారాజా! సంజేహమేమి?

ఆ. నాదుయజ్ఞరక్షణార్థంబు సకల, రా
త్రించరులను సంహరింపజేయ
ధీర బాహుడైన శ్రీరామమూర్తిని
గొని చరంగవచ్చితిని నరేంద్రా!

వశి—(తనలో) ధన్యస్మి. ధన్యస్మి. ఏవిచిత్రీదానవసంహార
నాటకమునకు శ్రీమహావిష్ణు ఏ రామావతారమును ధరించెనో,
తన్నాటకమునకు నాందీరూపకమగు నీమారీచసుబాహు వధావిధాన
ము నీవిశ్వామిత్రీనూత్రిధారుడు కావించుశుభప్రయత్నము గంటిని.

దశ—(భయముతో) మునిందా! మీరేమికోరుకొంటిరి.
ఎందులకువచ్చితిరి? నాకేమియు సర్థముకాలేదు. ఏమిహేతువుచేతనో
మీరుచెప్పినమాట లొకటిరెండువినినతోడనే నాహృదయమంతయు
జెడినది! మెదడును మాంద్యమువహించి శరీర మెల్ల వణకుచున్నదేమి?
ఏమంటిరో మరలనుక్కమారు సెలవిచ్చెదరా!

విశ్వా—(తనలో) ఆకటా! నేననుకొనినప్రేయయినది అమిత
పుత్రీమోహముగల యావృద్ధరాజు శ్రీరామచంద్రుని విడువడు.
మాటజారి వెకలిస్తె తినిగదా.

దశ—మహాత్మా! మాటాడలేమి? నావలన నేమియగుచార మైనది?

విశ్వా—రాజా! నీవలన నేయగుచారమును గాలేదు. అగు చారమంతయును నావలననే యున్నది. చెక్కటకెంతో సంశయించిన నన్ను వేధించి నాకోర్కెయిదియని నానోటనే చెప్పించి యది నీకయిష్ట మయినతోడనే నాకు వినవడలేదనియు నర్థముకాలేదనియు మెదడు చెడినననియు శరీరమువణకుచున్నదనియు చిన్నపిల్లవానితోఁజెప్పి లాలించినట్లు కప్పకాటులువేయు చున్నభావముగలవాడవని యెఱుంగక నీకడకు యాచించవచ్చినవాడే యగుచారమంతయును.

వశి—దశరథా! అట్లు వెకలివయి పుశ్శించెదవేమి? నీకేమి బుద్ధిమాంద్యమా? ఈమాల్యము జ్ఞప్తిలేదో! ఆతఁడు శుశికలమాధ పుండు విశ్వామిత్రుడు. ఇది నీసభాభవనము. నీవు దశరథుడవు. నేను వశిష్ఠుడ. ఈవిశ్వామిత్రమహర్షి తా నెనరించుయజ్ఞము రాక్షసకాధితమై విఫలమగుచున్నందున తదాగ్రీంచరసంహరణార్థము నీకు నీపెద్దభార్యయగు కౌసల్యయందుద్భవించిన పెద్దకుమారుని శ్రీరామచంద్రుని తనవెంటబంపుమని యర్థించినాడు. నీవంతకుమున్నే యాతఁడేదియడిగిన నిచ్చెదనని వాగ్దత్తముచేసియుంటివి. కావున నీవిప్పుడు శ్రీరామచంద్రుని సేవనో రాక్షససంహరణార్థము వంతువలయును. తెలిసినదా?

దశ—హా! రామచంద్రా! రామచంద్రా!

(అనుబంధము 4)

విశ్వా—(కోపముతో, దశరథా! అంతచిహారమెందులకు? శ్రీరాముని నాతో వంపుటకుఁ గదా నీవంతచిహారించుచుంటివి! ఇప్పుడు మానినందువలన నష్టమేమున్నది? ఒక్కవాగ్దత్తభంగమేకద? అది యేపాటిదిలెమ్ము. నోటితుంకరలతో సమానమయిన వాగ్దత్త

ములనుఁ జేయు నీవంటి రాజాధముని గర్భమున జగత్పరిపాలకుండగు
సుహృదుఁడు దుర్భవించినందులకు మేమందఱమును, తలలు వగులఁ
గొట్టుకొని, యేడ్వవలసియుండఁగా “రామచంద్రా, రామచంద్రా”
యని నీవేలయేడ్చెదవు?

సీ. మానిలివాక్కువాగ్దానిభంగముతోడ
సడమలసూర్యవంశ ప్రతిష్ఠ
సమయించినాడ వసత్యవాగసివరా
కృతిపూర్వభూపాలకీర్తిలతను
పానగించినావు మాదృశ బాంధవులకు దు
ర్భరమై చెలఁగు తలవపు నేడు
గణింపఁ బడితివి ఖలకార్యములనెస
ర్చెడు నీతికాహ్యులౌ జనులలోన

గీ. నంచితఁడవంచు విన్ను ప్రార్థించినాడ
ఖలమనస్కుడవని నుతి చెలియనైతి
చీ! యర్హజీవితము నాశించినావు
కుంత్రికాధ! నిన్నుగాంచిన పాతకంబు.
దశ—మునీంద్రా! కేసీయనొఱినా? తమరింతగా దానునిపై
నలుగు నో? కాని నేను విఘ్నాలనెక్కటి వెలిసియె వెలియకయో
ప్రశ్నించుచున్నాను.

సీ. పాలచెక్కులపైని బరిపూర్ణచంద్రుని
హాసింపఁచు చిరుతనవ్వలరువాడు
ఎచటనో యాటలాడుచు రయంబున వచ్చి
యెగిరిహాయిగముద్దులిచ్చువాడు

అలయక గజైలందెలుమోయినాడుచు

జనులకు కనువిందొసంగువాడు

అనఘ! యావృద్ధాప్య మందునామదినిఁజా

యసిజీవనాధారమైనవాడు

గీ. వదియు నాలుగేండ్లింగను వైనబడని

నుగుణధాముడు నాప్రియచుతుడు ఘోర

జీవనములను రాక్షసులఁజగ్రహింపువాఁడటన్న

సంయమింద్రిమ! వినఁగ నాశ్చర్యమయ్యె.

విశ్వా—దశరథా! నీకట్టిసంశయములతోఁబనిలేదు. వాగ్దత్తము నిలుపుకొన గలిగినవాఁడ వయితివేని మరిశుభ్రమైన రఘువంశకీర్తి శాంతకుఁ గళంకమాపాదించఁ జాలవయితివేని, దశరథుని పత్నులకును నాల్కలకునుఁ బరిమితిలేదనుగోకభ్యాతి శెడమియఁజాలవయితివేని నీవిట్టి తలంపులను మానుము. అశి జాఁకవలయునన్న దుర్మతమునకు దూరము గమ్ము. నాలుగువాళ్లు పుత్రమోహముంగట్టుకొమ్ము. తద్వి యోగమొర్చుకొమ్ము. పుత్రుడు నానో విడలననుజ్ఞనిమ్ము. ఏజీవ జేవుడు దుష్టశిక్షణ శిష్టసంరక్షణమునకయి సమస్తదానవచిరాముఁడై జీవేంద్రిదివిలింపఁగిరాముఁడై లోలితభక్తసంతానహృదయారాముఁడై మునిజన నయన చకోరరాముఁడై శ్రీరాముఁడై రాముఁడై నీగర్భమున నవతారముందాల్చెనో, యాశ్రీమన్నారాయణమూర్తి పల్ల బాల్యము నారోపింపకుము. మహాపాతకము. దశరథా! నామాట వినుము. సత్కీర్తిగనుము.

సీ. ఎవ్వఁడుముదిమియు వృద్ధాప్యమును బాల్య

మును లేని జేవుఁడాయనఘుడితఁడు

అదినిమధ్యమందంతంబునందున

నిండిన నిర్వికారుండితఁడు

కులమునాకారంబు గోత్రములేక స
 ర్వములు నిండిన భగవంతుడీతఁడు
 కల్పింపగాఁ జెంపఁగాఁజంపగాంచుబ్రీ
 హ్మండకారణకారణుండితఁడు

గీ. ఖలుల వధియుండుగా నిలవెలసెనితఁడు

జాలుఁడితఁడుగాఁడు భూపాల! సంక

యింకకితనినాతోడఁ బంపుమయ్య

విదితముగ జగద్ధితము గావింశ

దశ—మునీంద్రా! ఇంకను రామునిపంపుమని పలుకు సంక
 మునందే యున్నారా! హా! రామా! రామా!

విశ్వా—దశరథా! నేను వదించినదంతయును వ్యర్థమేయ్యెనా!
 రాముని బాపకుండుటకే నిశ్చయించితివా, నివాగ్ధత్తమును భంగపు
 చ్చుకొనుటకే, సంకల్పించు కొంటివా? జగద్ధితమహాకార్యమునకు
 హనినే తలపోసితివా? కానిమ్మింతయేల? ఒక్కమారు నేను వాగ్ధత్త
 మీయ లేదనియే బుంకరాదా, నేను మారాడక పోయెదను. ఏలనిట్లు
 వెగ్గి తెగని రీతిని ఖండించెదవు.

దశ—కౌశికమునీంద్రా! నేనట్లు గలవా? వాగ్ధత్తము చేసి
 తక్కుకొందువా? వాకన్నతండ్రిని నాదిన్నాఁగిముద్దుబిడ్డను, నారామ
 చంద్రుని ప్రియించిన వడలి పోవుచుకేమోయని యింతగా ప్రాకులా
 ముచుంటిని. అట్లయిన మునీంద్రా! మరియొక ప్రార్థన. చిరుతవాఁ
 డగు రాముఁడు చేయుపనికిన్న నేను విశేషించి యొసర్వగలనుగదా!
 వానికిమారుగా తమరు నన్నేల కొనిపోవఁగూడదు. ఆమాతృముడ
 యయింప గూడదా.

విశ్వా—కూడదు. కూడదు. నీవుకూడదు. రాముడే. రాముడే
 కావలయును. రాముడే రావలయును. రాముడే నాయజ్ఞమును

సంరక్షింపవలెను. వెలిసినదా 'దశరథా! ఎందులకిన్ని మాటలాడెదవు?

గీ. ఆడిబాంకుట మీవంశమందు మితి

నటకు మందునకైవ గన్నదగిలేదు

ఎన్నడునులేని యపకీర్తివిపుడుతలను

దాల్చిజీవించుటిది సీకుతగవుగాదు.

దశ—అయ్యా! ఒక్కటే చుట్టుపట్టుట దయామయులగు మీకు తగవుగాదు. నేను వాగ్దత్తము చెసినది నిజమే కాని నాకుమారుని విషవలేను. నేనే మీరని యొకమారూహించుకొనుడు. మాకు మీకుమారుడగు శ్రీరామునియెడల నమితప్రేమ గలదని యూహించుకొనుడు. అప్పుడాక మునీశ్వరు వచ్చిరాక్షసులతో బోరాడుటకై పదునాలుగేండ్ల బాలుని బాపుమని పట్టుపట్టినప్పుడు మీరేమి చేయుదురో యూహించుకొని యాధనిశము నేమనర్ప నాజ్ఞాపింపుడు.

విశ్వా—రాజా! ఎంతవెట్టివాడవు, నేనే సేవయినపక్షమున నిట్లుతలంతునుకొంటివా? వచ్చిన ముసి సామాన్యుడు గాడు. విశ్వామిత్రీమహర్షి యజ్ఞసంరక్షణమహాకార్యమునకై పిలుచుచున్నాడు. మహాస్త్రములన్నియు సీతనికడనున్నవి. ఇంతేగాక నాకుమారుడు భగవంతుడని చెప్పుచున్నాడు. ఈతని బంపి నేకవృత్తులను రావసరించి పురిమోహము నొకమూలదోసి యాముసివెంట నత్యానందముతో బావెదను. అట్లు నీవు చేయగలవా?

(అనుబంధము. 5)

దశ—మునివర్యా!

సీ. ఎన్న మొన్నిటిదాక నిగమాగమంబులే

వలుకఁబాలని నసి జాలుఁడితఁడు

పరిచారకులపైని బాబురపైసనుఁ

గోపించు బెజుగని కుట్టడితఁడు

అరగంటయైన, నాయంక పాళిని వీడి

మసలని ముద్దుకుమారుడితఁడు

మాకన్నులకు చందమామయై మాయేను

గడయైన చిన్నారిబుడుతఁడితఁడు

గీ. దేవ! నా నడముగావించిననుఁ బాపి

వనములందుఁ జేర్చబాడియయ్య

నన్నుగన్నతండ్రి ననువీడినంతట

నేతలనుపు విడిచిపోనటయ్యా.

హా! మునీంద్రా! ఒక్కనిముసముననన్ను బాయని నాకుమారుడే! అనేక పాట్లబడి అనే దేవతలకు మొక్కి కనిపించి కన్నులనొ బెట్టు కొని పోషించువాడగుచున్నాడే! ఎవనికి సవ్యరిముల్లంత బాధగలిగిన నాప్రాణములుపోయినట్లు తల్లడిల్లుచుంటిరో యీనుకుమారాకారుడే! నాప్రాణసర్పముల నాడించు గారడీనానికరణి నన్ను వశముజేసికొనిన నాకుమారుడే! నారామచంద్రుడే! ఆహా! ఆరామచంద్రునడఁ బాసి రాక్షసులనాతంబడవేయఁగలనా? నావలనఁగాదు. నావలనఁగాదు. మునీంద్రా! నన్ను సత్యభంగమునండి రక్షింపుము. నాకుమారుఁగోరకుము. హా! రామా! రామా! మూర్ఖిల్లును.)

వశి—దశరథా! దశరథా! (తనలో) ఆహా! ఈతఁడు మూర్ఖిల్లియున్నాఁడు. ఈతనిస్థితి యెంత చిత్రిమైనది!

గీ. పరమపురుషుని తనదు గర్భమునఁ గాంచి

నిజనుపుత్రమీవాంబను నెవముచేత

పరమభక్తాగ్రగణ్యుడైవరలివాఁడు

ఇతనియథ్యాత్మతత్వంబదెంతఘనమొ!

విశ్వా—(కోపముతో) ఛీ! సత్యవాక్యపరిపాలనమహాయశం
 బును దిగంతముల విశ్రాంతముగావించిన సత్యహాకిశ్చంక్రునివంశమును
 కళంకీభూతముగావింపఁబుట్టిన యాదశరథచందాలుని మొగంబు
 గాంచిన పకలపాపంబులు గలుగును. ఇట్టి వాని మందిరంబున
 నెన్ని నిముసంబులు నిలచిన నంత దురితము సంభవించును. వశిష్టా!
 చూచితివిగదా సీశిష్యుని సాంప్రదాయము! సెలొన్! గురుండవగు
 నీకు మంచి కీర్తి సంఘటించె. దగ్గఱ నుండియు శిష్యుని మందలించని
 నీసన్మృద్ధియు పశంసనీయంబు. గురుశిష్యులు రామునితో నుఖంబుగా
 నుండుడు. నేను నాయాశ్రమంబున కేగు చున్నాను.

గీ. అరయ నాశ్రమంశీయుడవగుటచేత

బిట్టు కులవాళమానట్లుఁదిట్టకుండ

నీ కుశికసూతి నిన్ను తుమించెననుచు

శిష్యునకు స్మృతి, గలిగించి చెప్పకొనుము.

(పో.బో.నను)

దశ—(లేచి) మహాత్మా! రక్షమాం! రక్షమాం! (పాదముల
 పైఁబడి)

చ. అలుకవహింపకయ్య! కరుణాతిశయంబునఁ గాంచుమయ్య నా
 కులము కళంకమానటులఁగూర్చకుమయ్య మునింద్రచంగ్రమా!
 తెలియకపుత్రమీహమున ధీయుతునిన్ననిరాకరించితి
 చలమునువీడి నాసుతుల నన్నును వంశము నుద్ధరింపుమా!

విశ్వా—దశరథా! నీపై నాకుఁ గోపమేమియును లేదు. నేను
 వచ్చిన కార్యము విఫలమైనది; గావున నేను చనుచున్నాను. వన్నెటి
 కిందుల నిలువఁజూచెదవు?

దశ—దేవా! ఈదశరథునర్ధించి త్యాదృశులు విఫలమనోరథు
 లై వెదలిపోవుదురా?

విశ్వా—పుత్రుని బంపుట నావలన గాదని నీ వనినమాట యేకాదా?

దశ—క్షుద్రులవలయు మహాత్మా! పుత్రమోహంబునఁ దెలియక యేమేమో పలికితిని.

ఆ. ముదిరుఁ గొంత, పుత్రమోహంబుననుఁగొంత.

తెలియఁజాలకిటులఁ బలికినాడ

తత్వలనుక్షుదించి తనయునిశ్చేషడి

కరుణతోడనన్నుఁ గావుమయ్య.

విశ్వా—నశే! నీవు రక్షింపఁబడితివి. అట్లయిన నీవాగ్రతము నేమి చేసితివి?

దశ—మహాత్మా! తమరిం దాసీనులుగండు కుమారు నివృత్త రక్షించెదను.

విశ్వా—మంచిది ఆసీనుఁ డగుచున్నాఁడు.)

దశ—గురున ర్యా! ఇప్పుడు నాకుఁ గర్తవ్య మేమి?

వశి—దశరథా! నీహృదయంబున సంజేహము మానుము.

విశ్వామిత్రునితోఁ బంపినందువలన శ్రీరామున కేకీకునుఁ గలుగునేరదు. ఆదినారాయణుండే యిట్లు శ్రీరాముడై నీదుగర్భంబున జనియించెనని మునులందఱును వేనోళ్ళఁ బలుకుట వినలేద! అదిగాక, విష్ణువే నీకు జన్మించినని నా డెన్నఁదో నారదుండు నీతో వదించినట్లు నీవు చెప్పి యుంటివే. అట్టివాడ వివృతు సంతయించెదవేమి? తుచ్ఛులగు తాట కమారీచ ముఖాశులే కాదు; వగునాలుగుభువనంబులు నొక్కపెట్టున నెత్తినచ్చినను మనశ్రీరామునకు లెక్కయే?

౧. నీనుతుండగు రాజీవనేత్రు రామ

భద్రు కుళి కాత్మజునివెంటఁ బంపుమయ్య

అతని శీవిధమున నచాయంబులేదు

ఘనతరఘంబులను పొడఁగాంచఁగలవు.

దశ—మహాత్మా! తమయాజ్ఞయైనచో నవ్వుడే యొసంగఁ
బాలకుంటినా? పుత్రమీహంబు నన్నట్లాడించినది; గాని, సర్వవాక్య
భంగమునకు నేనుమాత్రీ మీర్తునా : (తెరవంకఁ జూచి) సేవకా !
అంతఃపురమున దేవిగారిచెంగట నున్నయువరాజుగారిని శీఘ్రముగాఁ
బోడ్కొనిరమ్ము.

(తెరలో) చిత్తము.

దశ—మహాత్మా! వాయుపరాధము క్షమించనలయును.

విశ్వా—రాజేంద్రా! నీవు మరిమరి వేసుకొనవలయువా? శ్రీరాముని వాసోడఁ బంపుచు నన్నంతనే నాహృదయభారమెల్ల నశి
యించె. నావంటి ధన్యుఁ డీలోకమానఁగలఁడే?

నశి—ఇది దశరథునివిషయమున నన్వయింతుఁడగినమాట.

(రామ-లక్ష్మణుల ప్రవేశము)

లక్ష్మ—అన్నా! శ్రీరామభద్రా! తండ్రిగారు పిలువసంపిన
కార్యము సేవకునిముఖంబున వింటిగదా! మీయభిప్రాయ మేమి?

రామ—తమ్ముడదా! లక్ష్మణా! అట్లడిగెదవేమి? తండ్రిగారి
యాజ్ఞ మనకు శిరోధార్యమౌగదా!

గీ. ఘనవిలయసర్వనాశనకాలమందు

కాత్రీవాభేద్యసంగ్రామనమయమందు

భీమదావాసలాభీలవేళలందు

గురుజనులు మానసియు లీధరణిలోన.

లక్ష్మ—అన్నా! నీ నందఁలకడుగలేదు. నీవాక్కడనే పోయి
వచ్చెదవా యని—

రామ—సియభిప్రాయము?

లక్ష్మ—అన్నా! ఒక్కసముస మాటలలోన సముతము నిన్ను విడచియుండలేనివాడిను. నీవు విశ్వామిత్రమువారి వెంటఁ జనదననిన నాహృదయమున దిగులుపట్టుకొనినది. నన్నుగూడ నీ వెంటఁ గొనిపోము. తండ్రిగారిని నేను సమ్మతించు జేసెదను.

రామ—(లక్ష్మణుని కౌగిలించుకొని) తమ్ముడా! ఇది వాకు మఱిత యానందకరముగదా?

క. తమ్ముడా! ముని వెంటన్వహి
సమ్మలఁ జరియింప నీవు వాతోడను మో
దమ్మున వత్తునఁగ వా
నెమ్మన మోనందసారసీరధిఁ దేలె.

అట్లును శీఘ్రముగా తండ్రిగారికడ సెలవుఁ బొందుదము రమ్ము.

(ఇద్దఱును సమీపింతురు.)

దశ—రండి నాప్రాణములారా! దగ్గఱకు రండి.

రామ—} వశిష్ఠమునీంద్రునికభివాదము. విశ్వామిత్రమునీం
లక్ష్మ—} నునకునమస్కారము. తండ్రిగారికి వందనము.
వశి—దీర్ఘాయుష్యమస్తు!
విశ్వా—కళ్యాణప్రాప్తిరస్తు.

దశ—(తుమారులను నొడవై నుంచుకొని) వాయనా! రామ భద్రా! పూజ్యులగు విశ్వామిత్రమునీంద్రులతోఁ జని కాననంబున ఘోర రాక్షసులను సంహరింపవలయునట. ఏయెడవు తండ్రి!

రామ—జనకా! తమయాజ్ఞకు నేనన్యథా వర్తింతునే? అగ్ని నుఱుకుమన్న నుఱుకి నే? అం దీఱుమీన త్తమునిచొంగట నున్న నా కేమి భయము?

ద. సెలవిడిచువు. ఎగ్గివనసీమను మానజలలు మెచ్చు నీ
వలరిగ కౌశికున్విమలయూగము సొగముగాగ, తాటకా

దులుపిశాచనాథ్యు లగుగుర్మతులెల్లవశింపదగ్జయం
బెలదు మెవర్చి దేవ! భవదీయశుభాంశమునందు శరనే!

విశ్వా—సెబాను. రామచంద్రా! సెబాను.

దశ—(మద్దుఁ బెట్టుకొని) నాయనా! నీవంతటివాడవే యగు

దువు.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా! నాయనగారిశ్రీః శెప్పము.

రాము—తమ్ముడా! నీవే చెప్పము.

లక్ష్మ—కాదు; నీవే చెప్పము.

దశ—నాయనలారా! అదియేమి?

లక్ష్మ—తండ్రి! ముసీందునివెంటఁ జనుటకు సోదరునకుమార్తె
మే యద్యవ్వము గలిగించితిరేమి? నేను చేసిన పాపమేమి?

రాము—జనకా! తమ్మునిసయితము నావెంటఁబంపుటకై పా
ర్థించుచున్నాను.

దశ—నాయనా! నీవియోగమునీ యోర్వలేనినాకు తమ్ముని
విచార మొక్కటి తెచ్చిపెట్టెదవా తండ్రి!

లక్ష్మ—తండ్రి! నేనుమార్తెయైన గానివిడిచి యుండగలనా?

వశి—దశరథా! లక్ష్మణుఁ డెప్పుడును రామునితోటివాడే.

కావున, నాతనిసయితము కాశికురిగోఁ బంపుము.

గీ. అరయబ్రీక్షితియు పురుషునియట్లు నాత్మ

యుఁ బరమాత్మునిగతి పురుషోత్తమునకు

శేషునకు, వియోగంబెందుఁ జెలఁగదయ్య

వారియంశల జసియించినారువీరు.

దశ—దేవరియాజ్ఞాబద్ధుడను. (వీ)కా)నాయనా! అట్ల పోయి

రమ్ము.

రాము—తమ్ముడా! తండ్రిగారికరుణను నీవెఱుంగనా?

విశ్వా—కీ)రామచంద్రా! నాయదృష్టమున మీరిరువురిని సన్మానించు భాగ్యముగంటిని. మనకు కాలాతీతమైనది. వేగముగఁ బ్రయాణముగఁడు.

రాము—దేవా! మాజననులతో నీవార్తంచెలిపి వారిసెలవు గందివచ్చెదము. ఒక్కనిముసము క్షమింపుఁడు, తమ్ముడా! తమ్ము.

అనుబంధము 6

దశ—దేవా! కుశికనందనా! ననుస్థము నెఱిగినవాడవే యయ్యును నాకడుపుతీపిచే చెక్కుచున్నాను. వీరినెల్లు కాపాడెదనో?

విశ్వా—దశరథా! నీవు నాదివేఱుగాఁ జెప్పవలెనా?

దశ—దేవా! మనము సయితము లోకలకేగి యభ్యంతర మందిరమునుండి క్రియాణము సాగింతమురఁడు.

విశ్వా—
వశి— } అట్లేకానిమ్ము.

(అందఱు విష్కరింతురు.)

కృతమాంకము సంపూర్ణము.

సీతా కళ్యాణము

ద్వితీయాంకము

రంగము I

—అడవి—

(అట్టహాసముతో కాటక ప్రవేశము)

(అనుబంధము. 7)

కాట—(రసగో) ఆహా! చిర కాలమునకు నాకీవనమున, మనుష్యవాసన నోచుచున్నది. ఈదేశమందలి సమస్తమానవసమూహమును మొక్కజొన్నపొత్తులనువలె, విలనుకొని కణకణలాగు నిప్పులపై పెటపెటవేపుకొని తుప్పొధదీరువట్లు కడుపారభక్షించు బాసలకొలుది నులివెచ్చనినెత్తురు గడగడనాగ్నిమహానందముననుంటిని. కొన్నినాళ్ళకీదేశ మెల్ల నిర్మానుష్యమై యరణ్యంబులు పెరిగినవి. నరుల మాంసమిప్పుడు కఱవై మృగంబుల తిండియే మొదయినది. నాకునూ రులు మారీచనుబాహులు తిండిపెట్టువేళ కాలస్యమైనది. ఈమనుష్యవాసనయేదో, పొడగని గుటుక్కున నాపొట్టనువేసికొందునా! (ముందుకుచూచి) అ! అదిగో, నాకుమారులగు మారీచనుబాహు

లిచ్చటలే వచ్చుచున్నారు. వచ్చా! వచ్చా! ఏరెంతమాంసమును నెంత నత్తురును నాకొఱకై తెచ్చుచున్నారు. కుమారులన్న వీరేకుమారులు. నేడు నాకు పండువుగదా?

(అనుబంధము 8)

(మారీచుడు-సుబాహుడు గిన్నెలతో వ్రేవేళము.)

(అనుబంధము 9)

మారీ—తమ్ముడా! సుబాహుడా! అమ్మగారిభోజనముఁ కింత యాలస్యమేలచేసితివిరా మూర్ఖుడా!

సుబా—అన్నయ్యా! విశ్వామిత్రముని యాశ్రమముఁ నేడేమి చిత్రిమోకాని మామూలుగా విచ్చలవిడిగా, మునిముండకొడుకులు చేతికి దొఱుకుటకు మారుగా నెక్కడైనగనవడలేదు. వేతొకచోట నింజాళ్ళు సంపాదించునపుటి కింత యాలస్యమైనది.

మారీ—హు! తమ్ముడావీరి! ఆముసేముచ్చలకింతపోతరమా? ఆదురాత్ములేదో కివటోపాయములు కన్నుచుండురు. తమ్ముడా! ఆ పారుబోతులీమారు కనబడినప్పుడు ప్రాణములుండఁగా శరీరములను పీకుకొని యుప్పులోనద్దుకొని కొంచెముకొంచెముగా తినవలయును. అప్పుడుగాని వారికి బుద్ధిరాదు.

సుబా—నిజము నిజము. వారికేదో యొక ప్రాయశ్చిత్తముచేసి తీరవలసినదే.

కాట—ఓవో! కుమారులారా! మారీచసుబాహులారా! నాకాకలివేళమీరినదిగదా! ఏదీవాయాహారము, ఏదీవాయాహారము!

మారీ—అమ్మా! ఈపాడుమనుష్యులు మనలను చూచినంతనే క్రమముగా పారిపోయి యెందెందో దాగుచున్నారు. నేఁడెంతో కష్టపడి, నీకీంజాళ్ళు సంపాదించితిమి, చూడు చూడు.—

సుబా—అమ్మో! తాటకీ! ఇదిగో యాశరీరము కాశ్చీరరాజు
 మూడవకుమార్తెది ఆ బాలిక యీనాడు తండ్రియొకొకటకు పూవు
 లతోటలో నెగుటరిగా కూర్చుండి యుండగానేనా దానివీయని వేషము
 వేసికొని దానిని మోసగించి దూరముగా నడవిలోనికి దీసికొనివచ్చి
 చగిలి నికొకతై తెచ్చితిని.

తాట—హహహహహహ సెబానుకుమారా! సెబాను ఎంతదితో
 దళరమగుటని చెప్పితిని ' నీవుగదా నాకుచూగుడవు ఏదీ ఒక్కముగ్గు.
 ఏదీఒక్కముద్దు! ముద్దుపెట్టుకొనుచున్నది.)

మారీ—హహహహహ తమ్ముడా సుబామా! ఆకుడుచుదానితో
 నీవు సరసమాడితివి గావలయును. (పెద్దగానవ్రసమున్నాడు)

సుబా—అన్నయ్యా! సరసమాడితినిగాని పాపముండ నారసి
 కత తెలిసికొనలేక యేడ్చు మొదలు పెట్టినది. హహహహహ.

తాట—హహహహహహ. ఏదీచినదా తెలివితక్కువముండ?
 ఇంతసౌందర్యవంతుడగు నాకుమాగునికన్న దానికెక్కువమగ్గుడు
 దొరకునా! నాగరికత తెలియని మోటునునుష్ఠులకు శృంగార మీయి
 తెలియును? హహహహహ.

సుబా—అమ్మో! తాటకీ! ఆకోపముతరువట్లు దీనిని నీవాడి
 కోరలతో కనకసనమలి తినివేయుము.

తాట—భళీ!కుమారా! భళీ. నాకు చక్కనివిందు చేసితివి.
 పిండివంటలతో నుఖముగాఁ జెరిగిన యీరాచపిల్లను కమ్ముగా భక్షిం
 చెదను. ఈకవములన్నియు నెవ్వరివి?

సుబా—ఇది సింధురాజు సేనానాయకుని కళేబరము! ఇది
 మాళవ దేశపురాజు నలుపురుకుమారులశరీరములు. ఇది వారి గుట్ట
 ములు. ఇది చారికుక్కలు. ఇది పంగ దేశపువర్తకులశరీరములు. ఇది
 ఘూర్జర దేశపుదొంగలగుంపుల యొడిట్లు

తాట—చాలుచాలు కుమారా! ఇంక చెప్పనక్కరలేదు, అట్లు
నువ్వీ దీనిమాట నుక్కన న్యూసి శరీరమైన కనబడలేదేమి?

మారీ—అమ్మా! ఆమునుబందమును కనబడకుండ పారి
పోయిరట.

సుబా—అమ్మా! వారిజాడ యెందును గానరాలేదు.

తాట—నూర్! కుమారులారా! ఆ బైరాగులు కనబడనే లేదుగా?
ఆనరకీటకముల కింతమదమా! పొందు, వారెచ్చటనున్న నచ్చటకుఁ
బోయి కపాలములను బద్దలుచేసి, నెత్తురంతయు త్రాగి వారిశరీర
ములను నా కాశరముగా నిండు. నేనీతిండితో విప్పటికాకలి చల్లా
ర్పుకొనెదను.

సుబా—అమ్మా మారీచా! రమ్ము మనదండుతో విప్పుడేపోయి
వారికప దూలింతయు రమ్ము.

మారీ—రమ్ము. తమ్ముడా! రమ్ము.

అనుబంధము 10)

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

—

రంగము 2)

(ఒక అడవి-సరియూనది పార్శ్వమున)

విశ్వా-రామ-లక్ష్మణ-వ్రతేశము.

విశ్వా—రామ లక్ష్మణులారా! అట్లదే భాగీరథీతీరము. నేత
వర్షమై యెట్లుగాన్పించుచున్నదో కంటిలే.

చ. వారికమనీయచారుచరణాబుజసస్పృశరందమై మహే

శ్వరగురు కేశబాధతలసాంద్రీవియత్పథవేగగామియై

వరసగ రాధ భూమిలవాహినియై యథుకోటి మాన్వగాఁ
గరమువ్రేతంబుబూనినది గంగ తరంగశుభాంతరంగయై.

ఈగంగాతీరమున నీకు శత్రువిజయకారణంబులగు బలాతిబలలను
విద్యలను నేర్పెదను. నీకిది భద్రకవచమై యుండునుగాక.

(ఉప దేశించుచున్నాడు)

రామ—మహాత్మా ! తమమహావజ్రమున ధన్యుడ
నయితిని.

విశ్వా—ఈమారులారా! మనము పూజ్యవాహినియగుగంగా
భవాని నొక్కమాగు వినుతినిచి పండునకుఁ బోవుదము.

రామ } దేవరయ్యానతి.
లక్ష్మణ }

(అందరును ధ్యానించుచుండఁగా)

(11 అనుబంధము.

విశ్వా—

సీ. హరున కర్ధాంగి! శితశీతకరతరంగి

యమలశుభజలగంగ ! శుభాంతరంగ

కలితగంధీరవాణి ! గంగాభవాని!

కరుణ విదజల్లి మముపొడగాంచు తల్లి !

రామ లక్ష్మణులారా ! మన మిప్పు డీగంగానది సతిక్రిమింపవలయు
ను. తీరమునకు బోవుదమురండు.

(సమీపించుచున్నారు.)

అప్పుడు నలువరు శబరులు ప్రవేశము)

1శబ—ఒరే, పొద్దున్న నిద్దుర లేచిన కాణ్ణించొక్క బేరమైనా
తగల నేదురా!

2శబ—దూరాన సూడన్నే! ఒకసన్నాసా దిద్దఱురాసకురో
శ్లోతి వత్తున్నాడుగా.

3శబ—గడలట్టుకోండిరా, సారాస్థితై నా దొరుకుతది.

విశ్వా—శబరులారా, వీరు దశరథనందనులు, రామలక్ష్మ
ణులు, మమ్ములనావలకుఁ జేర్చవలయును. వలయుధనమిచ్చెదము.

1శబ—ఓరేయి, రాజుగారి కుమార్లురోయి, డబ్బిచ్చుకుంటే
సంపేత్రారు గామాలురా!

2శబ—నువ్వుండన్నే యెఱిమిగమా. రాసారు గొప్పబహు
మాంసేత్రారురా!

రామ—(చిరునవ్వు నవ్వి) శబరులారా, మీకు విశేషబహు
మానము చేసెదము. మమ్ము చాటింపుడు.

2శబ—అబ్బేంతర మేటి! బాబూ. రండి, రండి.

శబరులు పాడుచు వడవమీద చాటించును)

—(°)—

రంగము:— అడవి

విశ్వా-రామ-లక్ష్మ-ప్రవేశము.

రామ—దేవా, ఈయరణ్యం చింత నిర్మానుష్యముగా
నున్నదేమి?

విశ్వా—రామభద్రా, ఇవి పూర్వము మలద కదూశంబులను
రెండు జహుజనసంక్లిష్ట దేశంబు లయియుండెను. కాని కాలక్రమంబున,
తాటకయను కూరదానవి వలనను, దానితనయులగు మారీచ
సుఖాహులవలనను నివి నిర్మానుష్యంబులుగా నెనర్పబడి యిప్పుడు
మనుష్యదుశ్చరణ్య ప్రదేశంబు లయియున్నవి.

రామ—మహాత్మా! అంతటికష్టరదానపులు నిక్కముగా శిక్షింపఁ బడఁదగినవారే.

లక్ష్మ—వారివృద్ధి, కాన్పించియుంపవచో శిక్షించి లోకంబు లకు, ప్రీతిగొలుపఁతుందుమే.

(12 అనుబంధము.)

విశ్వా—రాక్షసమూలారా! తొందరపడకును, ఆతాటక నివసించు వన మియ్యదియే. కావున దానిని వధింపఁదగినకాలమును, సమానన్న మైనది.

(తెరలో)

ఓహూ నరకీటకములారా! ఎవ్వరురా మీరు? లోకైకభ యంకరమగు వితాటకిం జూచినంతనే లోకంబులెల్ల గడగడ వణంకు చుండ సిద్ధయముగా నీవనంబు జూచుతిరి, ఓరో యద్భవప్రసాదులారా! మీరింకి నెందుబోవఁగలరురా! నిలుఁడు, నిలుఁడు, నేనిజేపచ్చి, మీతలలు పగులఁగొట్టి, వచ్చిమాంసమును మద్యమున ముంచుకొని భక్షించెదను.

రామ—కాశికమునందా! ఆభయంకరమైన కంఠస్వరి మెవ్వరిది ?

విశ్వా—

గీ. అదియె తాటకి, సకలలోకైకభయద
కృగు చతుర్థ భువన భీతి, భీమ
సంక్షుభితకాళికామూర్తి సమరమందు
దీని మడియించి సత్కర్తిఁడెమ్మ! తనయి!

రామ—దేవా! ఇట్టి యధర్మకర్మమును నాకుఁజేయఁ

జెల్లునే! స్త్రీజంబులను, వృద్ధులను, బాలురను, నువ్వులను, లోగులను, వధించుట మహాపాతక మని త్యాద్యశులు వదించుకే.

(13 అనుబంధము.)

విశ్వా—రామభద్రా! అట్లుగాడు, ఇట్టి విషయసంవర్థము న ధర్మనూక్తి మరయవలయును. చూడు.

ఉ. మానిని గాగు లోకతతి మారణ జేసెడు శక్తిగాని యీ దాని దీనిములమున ధర్మమునాశనమయ్యె; లోక సం తానము దగ్ధమయ్యె, గుణధన్యులు మానిజనంబుల్లిలో మానవనాథపుత్ర! పరిమార్చుము పాపము గల్గదంతయున్.

రామ—మహాభ్రాతాదము.

(అప్పుడు తాటకీ పోవేసించుచున్నది.)

తాట—ఓలో! రక్షితములారా! నడపీనుగువంటి యీముని మృచ్చా విమృశలను రక్షించువాడు! మీరెద్దఱును నాయొక్క వంటి క్రింద కిబళంబునకుఁ జాలరే! మీకీ సాహసమేటికి. ముద్దుగారు చున్న మీవదనంబులంజూడ, నాకు గడువిచారము గలుగుచున్నది. పొందు, పొందు. మీయమ్మకడ పాలు త్రాగుడు.

రాను—ఓపాపిని! లోకనాశిని! నీకు మాపె జాలిసయితము గలదా? జాలిగలదానవేని యీలోక నాశనం బెట్లుగావించియుండువు?

లక్ష్మ—కలుషస్వరూపిణి వగునిన్నుఁ జరిమార్చి, లోకహితం బుగావించువును గురునాథులయాజ్ఞ యయినది, నిన్నొక్క తుణమయిన ను తమించును.

(14 అనుబంధము)

తాట—ఓలో! మరాఠసదలారా! రావపీనుగులారా! ఏమి రామిండికొప్పు? చెడెదరని కల్కిన నాకుల్కులకు పెద్దపెద్దమా

టలాకుచున్నారు. అట్లయిన మిమ్ము జాలిదలంకుక నివృద్ధి యము నింటికి, వంపెదను.

విశ్వా—రామలక్ష్మణులారా! ఎంతసే పీదానవిశోధ నిర్వర్తక వాదము. వేగముగ దీని గీటడంచి లోకవిహితంబు చేయుడు.

రామ—మహాభాగ్యము (బాణముతో కొట్టగా)

(తాటక మృతినొందుచున్నది.)

(పుష్పవర్షము కురియును)

(అకాశమృగమున దేవదూతలు కాన్పించి)

దేవ—రామధర్మా! లోకకంటకీయగు తాటకిం బరిమార్చి, లోకభద్రంబు చేకూర్చిన నీకు కల్యాణమగుఁగాక! యని దివిజలు సం దేశము సంపిరి. నీకు శుభంబగుఁగాక,

(అద్భుతమగుచున్నారు.)

విశ్వా—పత్నా! శ్రీరామధర్మా! నీసాహస మనుభవమా నముగదా.

సీ. మేటిదానవియైన తాటకీబరిమార్చి

భవనసంతానంబు బోచినావు

కడలేని కామిస కల్లోలము నణగి

సగయములకు మేలుసలిపినావు

చిన్నారిపొన్నారి చిటుతప్పాయమునందె

బాహువీర్యంబు గన్పరిచినావు

అనద్భుతంబుగ జత్తార్ద్రభవనంబుల

మోదవారిధిలోన ముంచినావు

గీ, లలితరవివంశసత్కిరీతి నిలిపినావు,

ఘనసిలింపులసంస్తుతి గాంచినావు

విశ్వహితకార్యములనుఁ గావించినావు

రమ్యగుణగణసాంద్ర! శ్రీరామచంద్ర!

రామ—మహాత్మా! శిష్యునియందలి యన్యజకరుణచే మీ కట్లుతోచుచున్నది; గాని నేనించుగావించిన విశేషములేదు.

విశ్వా—రామచంద్రా! జగన్నాథునియవతార మవని ఋషుల చేతను, దేవతలచేతను మహాకీర్తనం దినవీడి యొకవిశేషము గాకుండు లబ్ధురమా! ఐనను ప్రాకృతులమగు మాకీదినము మహావిశేషదినము! జగదానందదినము. అల్లదే యంబరమార్గమన వీక్షింపుము. వియచ్చరులెల్లు కాలుండవగు నిమహానాహసమున కాశ్చర్యపుల కాంకితులై ముక్కులపై వ్రేల్లిచుకొని చూచుచున్నారో! ఈదవ్యవసన నాయాశ్రమముగలను.

మ, అదిగో పాంథలనాలమంద కనువిందైతోచె; తత్కంఠమం
దదరన్ ఖంగుఘంటనాదము; కుశాహరుల్ పల్లవ గాంచు మ
ల్లదే! నీవారపుటన్నమందెదవు భవ్యంబై నల్తావుల
మదికింపైయెసగెం బ్రశాంతవననన్మాహాత్మ్య ముప్పారంగ,
(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

రంగము 4

ప్రదేశము—విశ్వమిత్రాశ్రమము

వసంతుడు—కుశీలపుడు ప్రవేశము.

వసం—ఓరిగిద్రోపోతా ' లే ! కన్నులు తెలుపుము. ఇంతదూ
రము లాగి కొనివచ్చినను నీకన్ను గింకను తెఱిపిరా లే దేమి పాపము !
కుశీ—ఎవరు ? వారాయనా !

వసం—టరిసీయిల్లు వల్లకాడుగాను. ఇప్పుటికిని నేనెవ్వడనో తెలియలేదా! నారాయణుడు నెలదినముల నుండియు వాళ్ళమముగా లేడు కలువరించుచుంటివా! నేను వసంతుడను.

కుశీ—టహా ఎసంతుడా! అబ్బ బ్బా; చంపితివోయి! పూర్తిగా తెల్లవాటసీయకుండ నాయెముకలు కొడి! లేవగొట్టుకొనివచ్చితివి! ఏమిరాచకార్యము వచ్చినది ?

వసం—కుశీలవా! తెలివిమాలిన భగవంతుడు దివారాత్రివి భాగముచేసి నీతీరసికీడు గావించినాడు నుమా !

కుశీ—కీడన్నకీడా ! వసంతా! తెల్లవాటుజాముననే మనము శ్రమమునందలి యునిమాండ కొడుకులు జవములని, స్నానములని, అగ్ని కార్యములని, గణగణచక్రము చేయుచు, బావురుబిల్లులవలె వేదములు వలైవేయుచుండగా, వీరినందఱి మెక్కమా రాయమధర్మరాజు నకు దయవచ్చి లాగుకొనియైన పోయినాడు గాడని విచారవడుచుదును.

వసం—యమధర్మరాజెందులకు ! ఈరాక్షసముండకొడుకులు క్రమముగా వాళ్ళమములనన్నిటిని ఫలాహారము చేయుచునేయుండిరి గాదా బాబో! రాక్షసులపేరువిన్న వాకమితభయముగదా వసంతా! ఒక వేళనిప్పుడు తిరిగిరాక్షసుల యల్లరి పుట్టలేదుగదా ?

వసం—సరిసరి ! అట్లయిన నీవేమియు నెఱుంగవనిన మాటయే.

కుశీ—ఏమిజరిగినది ! ఏమిజరిగినది !

వసం—మనగురువుగారైన విశ్వమిత్రమహర్షి కొన్నివార్లకొం దట నయోధ్యకేగిన వార్తయయిన నెఱుగుచువా లేదా !

కుశీ—ఎఱుగుదును. కాని ఎందులకు వెళ్లివారో తెలియదు.

వసం—నీనిద్రయేమీ నీవేమీకాని వేరుచ్రపంచమే తెలి

యాదు, లంగాపురములో' నవంటి ఏదోబోతే మొక్కడు రావణుని తమ్ముడు
పన్నాడంటు. మొన్న నాగదమున నునయాశ్రమమునకు వచ్చినప్పుడు
వానికథయే చితిగిముగా జెప్పి కడుపుబ్బ నవ్వించివాడు.

కుశీ—వాడొకవేళ నాకు పెద్దన్నయ్య కావచ్చును. కాని,
విశ్వామిత్రమహర్షి వృత్తాంతమును జెప్పుము.

వసం—దశరథమహారాజకుమారులయిన రామలక్ష్మణులను
మనగురువుగారు గాత్రములను సహరింపఁ జేయుటకై తీసికొనివచ్చినారు.

కుశీ—ఎవ్వరిని ? నన్నుమన యాశ్రమమునకు వచ్చిన చక్కని
పిల్లలా ?

వసం—అవును వారే.

కుశీ—అబ్బా ! ఆలాగుననా ?

వసం—ఏమి ! గుండెచెదలినదా ?

కుశీ—లేకుగాని తాటకివేలుగఁజేపవలెని కుట్టవాంపు రాక్ష
సులందఱను సహరింపఁగలరా ! యట తెల్లబోయినాను.

వసం—ఓయి జ్ఞానహీనుడా ! వారు తాటకినే సహరించి
వచ్చినారు ! ఆతాటకాకుమారు లేమి లెక్క ?

కుశీ—ఉండును. అదేమోచినదిమ్ము.

(తెరలో)

శి దానవులారరించు ! పగిచారుగమీసమకూరెనిప్పుడి

మాంపకీటకాధముల మృందగఁజేయుడు రక్తమాంస సం

తానము హోమశాలల నెదల్పుడు పుల్కుడు వైరిశీర్షముల

దూనుల కౌతము ల్తునిది మాంసమురక్తముద్రావు దుద్ధతిన్.

కుశీ—(విని) వసంత కా ! రమ్మ, రమ్మ. ఈదానవుల బానిసం
శి వేమిగ బయటఁబడుదను.

వసం—అట్లే బోవుదము.

(నిష్క్రమించును.)

—

సీతా కళ్యాణము

తృతీయాంకము.

(ఆశ్రితు కరిసరము—ధనుర్బాణములతో)

(రాను-లక్ష్మ. ప)వేశము.

లక్ష్మ—అన్నా ! క్షూరదావవాగ్భటము లప్పుడే మిన్ను ముట్టుచున్నవి. ఆలకింపుము.

రాను—లక్ష్మణా ! మగేమియు భయములేదు. రాత్రించర లోకమునకు వెటితోనాయువు తీరినది. సీవు పంసిద్ధముగ నుండుము.

లక్ష్మ—సిద్ధముగా నున్నాను.

(శ్రావణ, విశాఖులను నిద్దఱు మునులు ప)వేశము)

(అనుబంధము 15)

శ్రావణ { శ్రీరామ సామితులారా? విజయతాం. విజయతాం.

రాను {
లక్ష్మ { మునిందులకు ప)రామములు.

శ్రావణ—కుమారులారా

ఉ. బాలురుమీరు దానవులభండనముజ్జ్వలమై పోసంగుభూ
పాలకుమారులార! మిముఁ బాయుటకానరనాథుఁడెంతయో
బాలముజేసినంట విధిసంఘట సంబెటుగంగ రాదుమీ
రాలములోన దానవులయందున జాగ్రతగా మెలంగుడి.

విశా—రామలక్ష్మణులారా.

చ. వలుకఁగరాదు మీరుపసిపావులుగావున మీవరాకృతిమం
బలఘ్న మహాత్యైవసమ్మిరితమై భువనంబుల నాకృమించెనా
ఖలమతి తొలకందునుము కార్యము కార్యముగాదు తత్కమా
రులు బలవంతు లీరణమె రుద్రభయానక మానునమ్ముడి.

శాన—శ్రీరామభద్రా! విశ్వామిత్ర మహర్షి శుచిర్భాతుఁడై
యొగవేదిక సధిష్ఠించియున్నాఁడు. వలలరక్తాస్తి సంఘంబులఁగోడ రాక్ష
సాధములు విచ్చలవిడిగా నాశ్రమించున నంతలను సంచరించుచు
మునిదండుల యమవంధసన్నిభములగు దండంబుల సంహరింతురు.
కావున నాముసిందుని సందేశమును వినుము.

రామ—వినమితుఁడనైయున్నాఁడు.

సీ. రక్తమాంసపురీష రానులు హోమాన్ని

సధిక హేయముగ జల్లార్చకుండ

దారుణంబగురీతి దానివార్భటముల

మితిలేకదిక లాకృమించకుండ

పెనబట్టలువీడి, బైరాగిదండులు

కట్టాయనుచు గోలపెట్టకుండ

సదనుల మగుననూచానదీతౌవృత

గరిమశెంతయు హానిగల్గకుండ.

గీ. ఖలమతులు దానవులువృద్ధి గాంచకుండ

నల్లుగాతువో? వంక్తిరభేంద్రీతనయ

కాలుడ వటంచు గాదిట్టిభారమిగుట

దేవుడవటంచుడబడి న్నింతుచున్నాడు.

విశ్వా—అశ్వాసు ! నీవు దేవుడవైనను గాముడవైనను పరీ
కృతము మానవగర్భసంజాతుడవే కావున మావెట్టిసైతము తీరుటకు
రాక్షసభీతిగలుగుకుండ నీమణికింక కీధద్రోణవచమాను గట్టనిమ్ము.

(యిద్దఱు రక్షింపబడుచున్నారు.)

రామ—మునీండులారా ! మాదృశు లగువీరశౌరములకు
తమవంటివారి యాశీర్వచనములే సర్వభద్రములుకదా—

శ్రావ—రామచంద్రా ! మేమింక యాగశాలకరిగడము నీవు
సభాశ్రీతృకముగా నధిజ్యౌత రాసనుండవై రాక్షసభయము రాకుండ
చూచుచుండుము.

రామ—చిత్తము,

శ్రావ } నిష్క్రమింతురు
విశ్వా }

రామ—విటివేసామిదీ ఈమునుల కలుకులం దిగి కాల
తపోభంగమువలన గలిగిన కులమటమంతయు పరమకులం దలచూపు
చున్నవి.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా! వైదికులై వేదాధ్యయన పారాయణ పరా
యణులై ప్రశాంతమాగ కాలముఁ బుచ్చు నిమనులెక్కడ ! సంతతము
మనుజమాంసాశే మే వృత్తిగాఁగల నిశాచరాధమలెక్కడ ! ఆదాన
పుల యార్భటి వీరినింతగా సోమోధ పెట్టెనని నీవువేరుగా నుపవనేల?

రామ—తన్నుడా ! ఎంతవెట్టివాడవు! మహాత్ములగుమును
లునిదులగు కూరదానపులకే చాలంనుకొంటివా ! విను.

సీ. కూరదానపుల నిర్దోషగుణులకుఁజాలు

శాంతశామానుల శాశుకుక్కు

అసుఁ ఁభీనుశస్త్రాస్త్రంబులకుఁ జాలు

తావసజనముల దర్శపుల్ల

భీకరరక్తాభిషేకంబులకుఁ జాల.

నుజ్వలితకమండోదకమాల

అం యాతుధానాట్టహాసంబులకుఁ జాలు

వరమునీశ్వరులభూభంగ మొకటి

గీ తాటకినిసంహరించి తత్తనయయుగిని

భోకడించుటవారితపోవితేమ

మాల్గిమువఁగాక, తమ్ముడా! మనకు తద్య

శంబు సమకూర్చుదలచి సదయులగుదు.

అంతేకాని, విశ్వామిత్రమన్నా తపోబలమీ పనిచేయనిచో, తాట
కాదులను కిన్నులు దెలువని మనము సంహరింతుఁగలమా?

(తెరగొ)

ఓహూ! తమ్ముడా! సుబాబూ! శీఘ్రముగారమ్ము! ఓహో!
అస్థిచగ్ధావశేషులగు నిమునియుండకొడుకులు తమ్ము రక్షించుకొట్టక
మనయెడనుకాలిమిక్కిరోమయులంత లేని పసిరండలను కూడఁగొట్టి య
జ్ఞమంటపకీవాటమునఁ జలువఁబెట్టినారు. హూం! తమ్ముడా! ఈపసిరం
డలు రాజకుమారులవలె నున్నారు. పిండివంటలతో, నేతులతో, బె
రుగులతో, బెరిగిన చాగిన ములుగనుక మిక్కిలి రుచిగా ముకును. చెరి
యొకిక బళము చేసికొనియెదమురమ్ము.

లక్ష్మి—(విసి) అన్నా రావువా! అరిగో పాపాత్ములగు దను
జులనూర్చాట మప్పుడే శ్రీవంగోచర సుగుచున్నది. సరిగా నది యీ
దక్షిణదిక్కుగా నుండి విసఁబడుచున్నది. నన్ను వదలుదు. ఆసుష్మణ
నిప్పుడే సంహరించి మీకందఱికి నమితానందముఁ గలిగించెదను.

రామ—(కట్టకొని) తమ్ముడా! నీ పట్టివరాళ్ళిమళాలినే యగుచువు. కాని, యిప్పుడు వచ్చినతొందర యేమి? ఇంచుక శాంతిం వఁగూడదా? క్షణములో నారాత్రించరు లిచ్చటికి రానై యున్నారు.

(అట్టహాసముతో సుబావలుడు పోవేళము)

సుబా—ఓరీ! నరపురుగులారా! దేవదానవమానవాదులలో వింతకుమున్ను మమ్మునిరోధించిఁ బలుకాలి యెవ్వఁడును లేడు. పూర్వా కరసందర్భము లెఱుంగక మాచే నిష్కారణముగ చావనొందివచ్చిన మీస్థితిఁ జూడ నాకు మిక్కిలి విచారము గలుగుచున్నది. మీయమ్మ కడ చనుబాలు తాగియుండవలసినస్థితిలో నిటులేలవచ్చిరి? పొండు.

రామ—ఓరీ! మానవహంతకా!

డి. బాలురఁ బట్టి నెచ్చుటయె? బాహ్యగవర్త్యుల బాధనేయుటో?
బాలురఁ జంపుటో? యజనభంగ మొనర్చుటో? విష్ణుభక్తులం జాలగ హింసచేయుటయె? జాల్కుడ! రామునితోడ పోరు నీ కాలముదీరె ఏరలయ కాలము చేకురె దానవారికిని.

లక్ష్మ—ఆసన్న యమపురక వాటుం దవగు సకాటుండవు. నిపు మాప్రాణములకై జాలి నొందుచుంటివా? ఛీ! తులువా!

చ. తపములముక్కుమూసికొనుతాపసలోకముఁగొట్టి సంతరిం
బవగతిజోషులై తగుకులాంగనలంబడనెట్టి బాలురం
గృహవిడనాడి మట్టి తమకించి నిరంకుశలీల లోకముగ
విపథముచేసినట్టిదిము వే శకలంబులు సేతు మిప్పుడే.

సుబా—అ! ఏమి విగిరిమి! పట్టకొండము కూతఘనమని నట్లు ఒకచెంఱఁ గొట్టిన పాలు—నిగొకఁడెంఱఁ గొట్టిన నీరు గారు వ నీకందులు పెద్దమాట లాగుచున్నారే! ఏరికొకవేళ వివాకకాలము స మీపించినదేమీ! ఓననా! బాలకులారా! ఏమి మీనాచాలత? ఏమి

బుద్ధిహీనత? మీసాహసము వాలకించి నాకు నవ్వవచ్చుచున్నదే !
చిటుతలారా! మీరిరువురును నాకొక్కక బళ్ళమైనను గారే.

రామ—ఓరీ! రాక్షసాధికా! నీవు మమ్ము కబళంబులనుగాఁ
జేసికొనెదవో నిశితంబులగు చూసాయకంబులే నిన్ను కబళంబుగాఁ
జేసికొనునో మనకాల మొర్చి యుండుము.

సుబా—బాలకులారా! రాత్రించరులబాహువులనవి నెఱుం
గక మాటలాడుచున్నారు. ఇదిరాక్షసులతోటి పోరాటముగాని, బా
లురతోటి సయ్యాటకాదు.

లక్ష్మ—ఓరీ రేడిమిరేడా! తెగనీలకుము, వీరు బాలురు కా
రు; నీపాలిటి కాలురని విశ్వసింపుము.

సుబా—ఓహో! చెడుగులారా! మెల్లగా నూరకున్నకొలఁది
యే మేరిమారి కలుకుచున్నారే! మిమ్మిప్పుడే తీటకట్టిన నాదీర్ఘదూత
ములసందున విడికించి కనకన నమలి మ్రొగెదను.

లక్ష్మ—సోదరా! రామభద్రా! ఈరాత్రించరుడిట్లొకను నెం
తతడవు పేలుట.

రామ—రమ్ముడా! నీవీయజ్ఞశాల రాత్రించర బాధితము కా
కుండ రక్షించుచుండుము, నే నీనిశాటునిగర్వభంగముచేసి వచ్చెదను.
ఓరీ మదోన్మత్తాదుర్బాహు! సుబాహు! ఇదిరణయుక్త మైనవ్రేదేశము
కాదు. దూరముగాఁ జని పోరాడుదము రమ్ము.

సుబా—రమ్ము. రమ్ము. ఒక్కముద్దగానమలి తీయఁగా భయం
చెదను.

(రామసుబాహులు నిష్క్రమింతును.)

లక్ష్మ—(తనలో) ఓహూ! కొశిక యజ్ఞమంటపాంతర్భాగము
నుండి సామవేదారవం బెంతకర్ణ ప్రయంబుగా వినంబడుచున్నది.

సీ. అజ్ఞానబుద్ధియో భగ్గసి యూర్ధ్వమఖమై
 కంభీరమూమాగ్ని కాంతియదిగో
 కనుభక్తితో నవగ్రహపూజగావించి
 తనుపు నీవారపు తావియునగో
 పగమోక్షముగ విశ్రవచయంబు కలియింప
 రూపించు వేదవిగ్నోపమదిగో
 సమిధలగ్ని వివేయ చటిలుపెటెలను
 యజవాగ్నిభూత నిస్త్వా మదిగో

సీ. యజనశుభకార్యమూను గాంచి యతిముదమాన
 గంతులిడునాశ్రమమృగసంఘంబులనగో
 బలిగనిడినట్టి నీవారపారణమూను
 గాంచి యాకాశమూన దాను కాకులవిగో!

అన్నగారు సుఖాహుతితో జప చాలతడవమునది. ఏమి కారణమొకదా?

(వైకూట)

హా! లక్ష్మణా! రక్షింపుమా! రక్షింపుము!

లక్ష్మణ—(ఉలికిపడి) ఏమిది? నేను కలగనుచుండుటలేమిగదా? సోదరులకన్యాయమున “హా! లక్ష్మణా! రక్షింపుము. రక్షింపు” మని పిలువడినది. నేనీసలమును విశువలేను; విశువకుండను బాలను.

(అనుబంధము 16)

ఉ. ఈతరియజ్ఞరక్షణ మొకించుక కాలుకదల్పరాదు నే
 దాతరిగాంచ సోదరున కాకదమూడెడు సంశయం
 బేతరుణంబు మించిన నిశేషియపాయము మూడనున్నదో
 యీతరిగాంచ గోయి పరికింపగ నాతరి నూయి యయ్యెగా

(మారీచుడు ఋషి వేడమునో బ్రవేశము)

మారీ—(తనలో) భారీలే! ఇప్పుడు నావేష మంత యెప్పియున్నది? శ్రీరాముడు కుర్మాదుడై నాసోదరుడగు నుబాహుని సంహరించినశోకముం దీర్చుకొనుటకు మంచివెర పూహించితిని. రాముని కంఠ స్వరముంబూని “హా! లక్ష్మణా! రక్షింపుమని నేనిడిన యార్తనాదము తనసోదరునిదనియే విశ్వసించియున్నాడు. ఇప్పుడు రాముని నుబాహుడే వధించెనని రాముఁ డిచ్చటకు రాక పూర్వమే వచ్చియుండెదను అందుచేత భౌతికశోకమున లక్ష్మణు డాత్మహత్యఁ గావించుకొనును. అతనిని గాంధీనతరువాత శ్రీరాముఁడును మరణింపఁగలడు. ఈవిధముగా నతినులభోపాయంబున శత్రుసంహారము కాఁగలను.

లక్ష్మ—ఈవంక శివ్యఁడో యొకమునిసత్తముఁడు నచ్చుచున్నాడు. ఈతనివలన సర్వవృత్తాంతములును తెలియఁగలవు.

మారీ—హా! కుమారా! లక్ష్మణా! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

(పాదములపైఁ బడును.)

లక్ష్మ—మునిందా! లెమ్ము. లెమ్ము. నీకేమియాపద మూడినది? పంచభూతములును, సూర్యచంద్రనక్షత్రములును సాక్షులుగా నీలక్ష్మణుండు నిన్ను రక్షించును.

మారీ—ఇంకేమిరక్షించెదవో నాయనా! నీయన్న రామభద్రుని గతి చూచుకొనవోయి తండ్రి.

లక్ష్మ—అ-అ, మునిందా! రామభద్రునినకేమి? త్రిలోకవరాకర్మిశాలియగు రామభద్రునినకేమి?

మారీ—అయ్యో! ఇంకను రామభద్రుఁడెక్కడ?

లక్ష్మ—హా! రామభద్రుఁడేలేడా? నాసహోదరుఁడేలేడా! నాసహోదరుఁడేలేడా! హా! సోదరా! (మూర్ఛిల్లును.)

మారీ—ఈవిచారమే రాఘవవంశశ్చేదమునకు కారణముగు
గాళ్ల, విరంతురాయముగ లక్ష్మణునకు విచారమే కలుగుగాక!

లక్ష్మ—హా! సోదరా! చతుర్థశభువనైకవీర! దాశరథీ! నన్ను
నిడచిపోయితివా! కన్నీటితో మునివేటనదపులకు మనలసంపీవవృద్ధ
జనకుఁడు నన్నుఁబూచి నాయనా! అన్నయేడి? యిది యేడిగిన నేనేను
చెప్పఁగలను? ప్రియములన్నియును గామచంద్రా! జేయని యాశలు
నీపైని నిలుపుకొనియును తల్లియగు కాసల్య కేరుచెప్పుదును. సోదరా!
సోదరా! గంభీరశ్యామల పైన నీమనోహరాకారమును కన్నులకు
జూతవేరు? అన్నా! అన్నా! ఎచ్చటనున్నావు? ముగ్ధికిడిరక్కనులపాల
యితివా. సోదరా! నిశరీరము దువ్వజంబూకములపాలు గావలసినదెచ్చవా?
ఈ విశ్వామిత్రసింహాద్వీపలకువలదనినాయనగాదు నెత్తిని నోరిడిచెప్పు
చున్నను వివక రాముఁడు జేవ్రఁడని యేమియో యన్యరములువలికి
మాకొకటిసితివిగదా! హా! సోదరా!'

గీ. రామ! రాఘవ! గమువీర! రామచంద్ర!

వద్మదళనేత్ర! మతభానువంశపుత్ర!

దశరథాత్మజ! విబుధసంకనమనోజ!

స్వర్గపురికేగినాడవే జాలిలేక.

(మూర్ఖిల్లును)

మారీ—ఇదేసమయము. ఈరని నీమంథమునఁ జే యుందిచని
యెడగాక.

(నిష్క్రమించును.)

(అనుబంధము 17)

లక్ష్మ—(లేచి) హా! రామచంద్రా! సద్గణసాంద్ర! ముఖవిజిత
సంపూర్ణచంద్ర! మమ్ము విడినాడి క్షణములో దివికేగితివా! చిరదీని

యయి మహారాక్షసవిరాముడగు నీరాముఁ డనివలికిన కాలాంతికుల
వలుకులన్నియు కల్లలయ్యెగా! తమవంశంబునిలిపి తమకిన్ని తిరోదకం
బులికునని నమ్మిన తల్లిదండ్రుల కోరికలు రిత్తయ్యెనా? తమ్ము
కాలించి యలరించునని విశ్వసించిన పౌరులతలంపులు గొంతెమ్మకోరి
కలయ్యెగా? మాతోడునీడ మటగలసెగా? హా! రామా! రామా!

(మూర్ఛపడును)

(రాముఁడువ్రేవేళము.)

(అనుబంధము 1b)

రామ—అహ! రాక్షసభీతిగ్గి విరవశేషముగా విశ్వామిత్రుని
యజ్ఞము రక్షింపఁబడుటచేత నాకిప్పుటికి గదా మనశ్శాంతిగలిగినది.
సోదరుడగు లక్ష్మణుమూఁడు నిందే విలిపి చనియుంటిని. అతనిఁ గలసి
కొని యున్నానుని సందర్శించెదఁగాక (వరికిమించి) ఏమిది? నాతమ్ము
డిట్లు మూర్ఛిల్లియున్నవాఁడు! పొమ్మి! ఏమిది? చూటలాడఁడు. ఒక
వేళ రాక్షసులెవ్వరైన నితని కీహనిఁ గల్పించియుండరుగదా!

గీ. శశినిశేరెడు వదనంబు జాలిదూలె

నాడుపులెల్లను జెమ్ముట దడిసిపోయె

కనులవీరొక కాల్వఁగా గారఁదొడఁగె

నీచితిల్లెంబునకు గత మేమిగలదో?

ఈతని యలమట నాయ నెకించుక త్రొక్కి పచారముఁ గావించెదను

(విసరుచున్నాఁడు)

లక్ష్మణ—(లేచి) హా! రామచందా! రామచందా! మమ్ము
విడిచి దివికేగితివా?

రామ—తమ్ముడా!లక్ష్మణా! ఇటుచూడు. నేనే నీసోదరుడను
రామభద్రుడను. అదృష్టవశమున నింకను దివికేగ లేదు.

లక్ష్మ—(తేజూచి) హా! ఏమి? వాభాగ్యము! రామచంద్రుడు,
రామచంద్రుడు వారామచంద్రుడే నాభాదయడే!

(కొనిపోయిపోవును.)

రామ—లక్ష్మణా! కలవరించుటలేదుగదా: కన్నులు తుడుచు
కొని తిన్నగా నావంకఁ జూడుము. నేను రాముడను, నీవు లక్ష్మణుడవు.
ఇది విశ్వామిత్రాశ్రమము. నేడు సీతేభ్రాంతియేమి? శుమార్యయేమి?
లక్ష్మ—భ్రాంతికాదుగాన; ముందీప్రశ్నకు తరువిమ్ము.

రామ—తమ్ముడా! యేమి?

లక్ష్మ—

చ, దశరథగర్భసాగర సుధాకరమూర్తికవిరామమూర్తివే?

రామ—అవును. తమ్ముడా నేనే

లక్ష్మ—

యసదృశకాంతిమూడిత వియస్యయీర్తివి రామమూర్తివే?

రామ—అవును. తమ్ముడా నేనే.

లక్ష్మ—

యసికరదీప్తిభీకరనిరంతరవర్తివి రామమూర్తివే?

రామ—అవును. తమ్ముడా నేనే.

లక్ష్మ—

యశయితేజోమల మహాఘనమూర్తివి రామమూర్తివే?

రామ—అవును. తమ్ముడా నేనే.

లక్ష్మ—అన్నా! మహాసందము గలిగెను. పువర్జీవితుడవైతిని.
కాదు, కాదు, మేమందఱమును పునర్జీవులమైతిమి.

రామ—తమ్ముడా! ఏమిసంభవించినది? నేను మరణించితినిని
నీవూహించుటకుఁ గారణమేమి?

లక్ష్మ—పోదరా? నీవటుచనిన క్షణమునకు హా!పోదరా!లక్ష్మ
గాయని నీకంతస్వరిమున నొక యార్తవాదము వినబడియెను.

రామ—ఏమియద్భుతము! తరువాత ?

లక్ష్మ—తరువాత నొకముని నొకడకువచ్చి రాక్షసులు శ్రీరా
ముని—అల్ప వానోట వగింపఁజాలను.

రామ—నరే; తమ్ముడా! సర్వమును నాకర్థమయినది. నుజా
హుండు నాచే మరణింప శానియన్న మారీచుండు తప్పించుకొనిబయటఁ
బడిను. ఒక వేళ నీవీచుండు వాడైయుండుచు. కానిమ్ము. వానినిప్పుడే
సంహరిం దెడను (తెరవంకఁజూచి) ఓరోరిదుర్మార్గులారా! మీనూయలు
నాకడనటరా! తల్లీ! నాయవ్యాత్రుమా!

గీ. నాదుమరణవార్త నాపోదరునితోడ

దెల్పిఁట్టి నీవవల్పబుద్ధి

నసురునిపుడె సాంగ రాంతస్థలంబునఁ

జార వేయుమమ్మ వాయుశరమ!

(బ్రాణవ్రయోగముచేయును.)

(తెరలో)

రావణరాజేంద్రా! రక్షింపుము రక్షింపుము.

లక్ష్మ—అన్నా! అది మారీచునికంతస్వరమే?

రామ—తమ్ముడా! ఇప్పటికి దానవసంహారమయి యుజ్జము
వలరక్షింకఁబడినది. తండ్రియొనరిందీర్చినవారమైతిమి. అనంతర కార్య
విధానము నెఱుఁగుటకై ముసిందుని దర్శింతమా?

లక్ష్మ—అన్నయ్యా! అవశ్యకముగా నట్లుచేయుడము. ఏమందు
వేని?

సీ. కృతుడీక్షుఁబూనినకలమునఁదాల్చిన

రమ్యయపీఠాంబరము లెసంగ

మహితదక్షిణపాణి మణిశట్టనకు మూవి

డాకు శంకణము సొంతవైవెలుంగ

రంగైనకుడిచేతియంగువమునకు ప

విత్తిమైనట్టి పదిత్రీముపు

సిద్ధులొమానుల యాశీర్వాదములచేత

దనజడలో, నక్షత్రలు జెలంగ

గీ. నుదుటిభూతియుకుంకుమానూనరేఖ

శలితహూమాగ్ని చెమటచే గరగిపోవ

శేవలము బ్రహ్మమూర్తియౌ నావదాన్య

కాళికునిగాంచ నెడకొతుకంటుగలిగె.

నెరలో — చిరంజీవులగు రామలక్ష్మణకుమారులను పూజ్య
లగు విశ్వామిత్రీమునీంద్రుని లాశ్రమమునకుఁ బిలుచుచున్నారు.

రామ — తమ్ముడా ! సంకల్పసిద్ధుడవు, మహర్షి యే మనలఁ బిలు
వసంపినాడు, చూడుము.

ఇద్దఱునిష్క్రమించును.

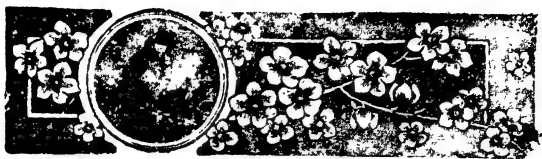
(అనుబంధము 19)

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

(విశ్రాంతిసాగరీతకమగు యవశ

మెల్లఁగాజారును.)

విశ్రాంతి కాలము.

సీతా కళ్యాణము

చతుర్థాంకము.

శ్లోకములు

రంగము 1

(రావణునిసభ-రావ-మంత్రులు, వేగముగ మారీదుడు వ్రవేశము.)

మారీ—రావణరాజేంద్రా! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

రావ—ఓయీ! మారీచా! లెమ్మలెమ్ము. నీకేమి యాపదసంభవించినది? కరాకృమనిధివగు నివ్రసయితము ప్రాణభీతిచే బరుగువారు దుర్గతి యేలాలిగ?

మారీ—రావణరాజేంద్రా! నాదుర్గతి నేమిచెప్పుదును?

రావ—

శా. నీచత్వంబున ప్రాణభీతిగొనిరా; నీ కేమి వాటిల్లె నీ
యాచారంబనురాధినాయకులలో నత్యంత హేయంబు నా
లోచింపంబనియేమి ప్రాణభయమేలో నీకు ప్రాప్తించె మా
రీచా! తెల్పుము తీర్తురాక్షసకులక్షేమంకొక్కాహిన్త.

మారీ—మహారాజా! నాతమ్ముడు సుఖాహుడు మరణించి
నాడు.

రావ—ఏమి! ఏమి! నుకాహుడు మరణించెనా? పాపము!
మారీచా! కారణమేమి?

మారీ—నువ్వారాజా! విశ్వామిత్రుడనునప్పటి యజ్ఞ మాచ
ించుచుండగా దేవరాయానతిభ్రాతా నూయజ్ఞమును వివాళ మొన
రించుటయితిమి. అప్పుడచ్చటకు దశరథుని పుత్రులఁట; రామలక్ష్మణుల
ను వదానారేండ్లురానిపిల్లలువచ్చిరి వారిభాహుశౌర్యమెట్టిదో కాని
మహారాజా! ఏమిది; రామలక్ష్మణుల పేరులువిని దూరిట్లులికివడితిరి?

రావ—నీ వానామము లచ్చరింపఁగనే దుష్కినములలో
పాటు వామొడలెల్ల నొక్కమారుగా జలదరించినది. దానికేయి; కాని
మారీచా! వదారేండ్లురాని పిల్లవాండ్రచేతులతోవా; వీసోదరుడు ను
కాహుడు మరణించినది. గొప్పయోధానుయోధుడు! అతని నిం
తకుమున్ను నుకాహుడని తలంచితినిగాని యిట్టిదుర్భాషాడని
తలంపనైతినుమా!

మారీ—దానవేంద్రా! వారు సామాన్యమానవు లనుకొంటి
వేమోవిను.

సీ. నవయావనోజ్జ్వలోన్నతశరీరంబులు

రాజవంశోన్నతిఁ బ్రకటపఱువ

కడువిశాలంబులై కర్ణములే చాకు లో

చనము లదృష్టంబుఁజాటుచుండ

మలచినరీతిగా, పడుచునిర్వంకలౌ

నధరయుగ్మంబు పట్టుదలదెలువ

నాజానుదీర్ఘంబులైన బాహువులు, నూ

ర్జితశౌర్యగుణము వదించుచుండ

గీ. సప్తసాగరవలయభూచక్రమెల్ల

నేలు భూనాథుడని తోచు నిఖిలదనుజ

వంశమీతని కతమున పతితమగున

టంచుమదిగోన సౌశయ మయ్యెనయ్య.

రావ—భీ! పిటికి పదా! ఏమిచూటలాడితివి? సురానురయకు గరుడకిన్నరగంధర్వులందఱును త్రిలోకవిద్యావంశుడగు రావణుండని గడగదాయమానసులై తామసంబులను మానసంబులమాని దా సానుదానులై వర్తించుచుండ లోకైకవ్రతావమూర్తి నగు నాతేజంబు నకు సహస్రమయ్యాలుడు భీతుడై మేఘంబుల తలదాచుకొనుచుండ, దశదిశాయతీర్తిబంధురుడగు నిదశకంధరుని కంతంబుల జీవంబు లుండఁగా, నొక్కముక్కుపచ్చలారని మానవజాలకుండు దానవకు లవాశనం బొనరించునని యనందర్భవ్రలాపంబు లాడెదవేమిరా! తులువా!

మారీ—జేవా! ఆగ్రహింపకుండు నాభీతికొలదియు నట్లు పలికిన తత్పదమన్నిపుడు ' బాలుడు నాతమ్ముని మడియించుటే కాక నాయన్యప్రబంబున నన్ను సాగరమధ్యంబునకుఁదోసెను.

రావ—ఏమీ! ఆదింధకుండు నిన్ను సహిత మవమానించెనా? అట్లయిన వాడిప్పు డెందుజనియుండును?

మారీ—జేవా! ఆరాముని వాతనితన్నుడగులక్ష్మణుని విశ్వామిత్రుండు మిథిలానగరమున నిప్పుడు జఱుగుచున్న సీతాకల్యాణము నకుఁ గొని చనియుండును.

రావ—ఏమి ! మిథిలానగరమున నిప్పుడు సీతాకల్యాణము జఱుగుచున్నదా?

మారీ—అవును. మహారాజా! దిరకాలమునుండియు తనయింట నున్న శంకరుని విల్లునెక్కువెట్టిన రాకుమారునకు సీతనిచ్చి వివాహము చేతునని తజ్జనకుడగు జనకుండు చాటఁబందినాడు.

రావ—అగోస్తా! జనకుడు మనకు శుభలేఖ నేల వాగ్మిం
బలిదు?

అగో—మనఃశుభా! ఆరణ్యపురు మహోన్నతమై యున్నాడు.
మనల నాజనకుడు లెక్కచేయువా?

మారీ—అవును. దేవా! వానిసంతతి నమంగొన నలసినదే!

రావ—మారీచా! ముత్యిసామంతాదులారా!

ఉ. దాంపులార! వైదికివిధానులగు డడగింకబంధునే
నానరపాంసను జనునంతము జేసి తదీయపుత్రీక
జానకిదైత్య నాశయిన్మృతంసుని గామున వానితమ్ముని
త్రాగిముద్రీసినచ్చెద నచారిధియంకిర బాణకుక్తుల.
పరివారిము—మనఃశాశ్వము. (విష్కరించును)

రావ—అనా! జనకునిసాహసము! కూతుస్వయంవర మొన
రించుచు భయంకిరభుజిండునగు నాకు వాని నాశుడయ్యెనుగా! ఏమి
వానిధైర్యము! ఏమి వానికౌర్యము! వానిద విరోధముఁబూని నిలు
వగలననియే ధైర్యముఁబూనెనా'ఎంతవెట్టి! సర్వనాశమునకే వాని
కిట్టి గుర్బుద్ధి కలిగెను! ఛీ! వానినేలయవలెను? తులాటిదప్ప రాజుల
సతికాలరాయని; నాజే దోషమంతయును పగునాలుగుభువనంబులును
నాకు పశములయియుండ ఏమీనవులు నాకేపాటివారు?

సీ. దివనాథచంద్రులు దీక్షులలో వెలసింతు

నలసముగ్గుడు కలయంబిజల్ల

నాయుదేవుడు కోటవాకిలియాడ్చు

పాశహస్తంబుకై వారమొసంగ

ధనదుండు సరియైన, దిగవెచ్చుమీలు జెప్ప

సవనాన్ని పాశములే సంతరింతు,

కద్యసంభూతుండు పంచాంగము వదిల

నమర నాయకుండు పాదముల బట్ట

గీ. గగడ గంధర్వ సిద్ధాదికాంతలెల్ల

ననుదినము సభలోన నాట్యంబు నలుప,

భుజబలంబున పరుహులు భువనములను

నేలు నాకెవ్వటీను భూజాలములను.

నేనెప్పుడేచని యాజుకుని శిక్షించి జానకి దెచ్చి, యీలంకాపుర
మునకు రాణిజేసెదగాకి. (అనిపోవోవును.)

తెరలో మహతీనాదము)

రావ—అ! ఎక్కడి దీ పీఠానివ్వనము! ఓహో! త్రిలోకసం
చాయగు నారకుడను ముంకును. ఈతనితో నొక గడియ వినోది
చి చనియెదగాకి,

నారి—సమయమునకే వచ్చితిని! నీ నిశ్శశ కిచ్చటికి రాకుంటి
నా; కృమాదము సంభవించి యుండునుగాదా! ఈరావ.ఎని కృయత్నం
బును మంచి మాటలచే మరల్పవలయును. అందులకు తోలుత కొం
చెముస్తాత్రాపాత మారంభించెదను. (నమీపించి పాడును)

పాట

నారి—మహిజనులారా! మనదశకంతున మలువబోకుండింక । బహు

తరసుఖములు కరమపదంబును బడియునులేవంక ॥మ॥

వారివారులెందకు సురపటి యెందకు ససులేశుండు గలుగ ।

కరిమతులగా, దోహులదలపగ, దోషము మదిఁజెలగ ॥మ॥

రావ—భళి! నాదా. భళిలే; మాసుహిమములను, పాట

లనుగా కవిత్వము నాసి త్రిలోకములందును చదువుచుంటిరా,యేమి?

నారి—మహాకృభూ! మరేమని తెలంచితిరి. నేనావిష్ణువు

నానుమును మఱచియే పోయినాను. దివ్యమైన మీనామథేయముండ
హరియెందులకు ? గిరియెందులకు ?

రావ—భరిరా ! నారదా ! భరిరా ! నివోక్కడనే మాకు
నిజమైన భక్తుడవు. ఇదికవిత్వమేనా! లేక వేరెవ్వతోరచించిరా.

నార—సరిసరి! బ్రహ్మదేవుని కుమారుడనై మరొకఁలు వా
సినకవిత్వము నుపయోగింతువా? ఇది నాకవిత్వమే మహాభ్రథా!

రావ—సెబాస్! నీకవిత్వము మా కమితానందముగలిగించి
నది! ఏదీ మరొకమారు పాడుము.

పాట.

నార—తారకమంచును! వ్రణవమటంచును! దలఁపఁగ మీకేలా! కో
రికతోమనరావణమంత్రముగొనివతింపలేలా ! తల్లిదండ్రీమన
దైవమునేతయుదాతియురావణుడే ! సల్లలితంబుగ సర్వసాక్షి
యగుస్వామియురావణుడే ! తార!

రావ—ఓహోహో! నారదా! వరహాలకవిత్వము, బంధుకవి
త్వము, మొహరిలకవిత్వము, విప్రుబహుమానముగా నీహారముగైకొను
ము, (హారమిచ్చును)

నార—మహాభ్రసాదము. నాకీహారములేటికి స్వామీ! మీ
దయయుండవలయును.

రావ—నారదా! సీతేమిలోకము! త్రిలోక సంచారిని, సత్య, శాన్తి,
సేనుశుభ కార్యమునకేగుచుంటిని. వెంటపచ్చెదవా!

నార—ఎక్కడికి మహాభ్రథా?

రావ—అడుగవలయునని యడిగితినిగాక, నారదా! నీకు నెలి
యనివార్త లేమిగలవు? భూలోకమున జఱుగుచున్న సీతాకల్యాణవార్త
వివరిచా?

నార—అ! నిన్ననే తెలిపినది. కాని, మీరు సయిత మావిల్లె
క్కు పెట్టటాకే చనుచుంటిరా కావలయును.

రావ—నారదా! నావంటివాడు చనినప్పుడు వింటిలెక్క
యేమి?

ఆ. కరుణమాని స్పృహలగ్నోలుగావించి
జనకుమదమణించి వసలు బెంచి
కరముప్రేమతోడ నిరుపదిచేతుల
సీతనిపుంబుఁ జేర్చువాడ.

నార—రావణరాజేంద్రా! ఇంత వెట్టివాడవయితేమీ! ఇంత
యే సందర్భముగా మాటలాడుచుంటివేమి? నీవినాశమును నీవే తెచ్చు
కొందువా?

రావ—నారదా! నాకు వినాశమేమి?

నార—దానవేంద్రా, నీకు జ్ఞప్తిలేదు కాబోలును.

రావ—ఏమి విషయము?

నార—వెనుక నొకమారు నీవు రంభను బలిమిబట్టఁ బోయి
నప్పుడు నీవు బలిమిని స్త్రీలంబట్టిన నీశిరంబు సహస్రశకలములగునని
వలికి కట్టించినవిషయము.

(అనుబంధము 20)

రావణా! ఈశ్రాయత్నమును మాత్రము గూనుమా.

అవునునుమా! నారదా! నీకెంతటి పూర్వవార్త జ్ఞప్తికి వచ్చిన
ది! ఇది తెలియక నే నేమిచేసినది నేమగుచున్నోనుమా.

నార—మహాశ్రభా! నీహితము కోరినవాడను తెలువక
తిరువా?

రావ—నారదా! అట్లయిన నిప్పుడేదిమార్గము?

నార—రాజేంద్రా! నీకీచోరమార్గమేల! బహిరంగముగ నీవును స్వయంవరము వశేగి గావించినెక్కువెట్టి సీతాబలికయిమామము. నీకన్న బలశాలిగలదా?

రావ—సెకాను! నారదా! ముందరయిచనము జెప్పితివి! అట్లయిన నీనిప్పుడే మిథిలసగిరమున కేగెదను నాకిల్యాణకాలమునకు నిపు రావలయునునుమా?

నార—అయ్యయ్యా! ఎంతమాటాడితిరి; అవశ్యముగావచ్చెదను; గావి, రాజేంద్రా! నీను మిమహాసందమున జ్ఞప్తికివత్తునో లేదో?

రావ—సరి సరి; నీవే నాకిప్పుడు పునోహితుడవు. మెఱుంగరమ్ము. నాకాలస్మయ్యెను, పోయివచ్చెద.

(నిష్క్రమించును.)

నార—(తనలో) ఆహాహా! రానున్న కరాళవ మెఱుంగరికి చనుచున్నాఁడె. జాలిమూఢుడు.

గీ. వారికొరకు నిర్ణయ బైనయననతనయ

విక్కునతలకిందైన చెనటులకును

ఊరగాకులు పదివేలుచేరి నేమి

రాజహంసి లభించ నే భ్రమయెగాక

నేనింక వెకుంతమున కరిగెదఁగాక!

(నిష్క్రమించును.)

రంగము. 2

శాతమాశ్రమము.

ప్రమద—సుశీలా! సుశీలా! వాటలు విసిరిమరొనకుండ
నెంతి వేగముగ నొక్కడికి?

సుశీ—ఓహూ! కృమదా! నేను పనితో దురగా చూడనే
లేదు తుదిగవులు.

కృమ—తుమింపవలసినదేమిలే! ఈతప్పు విడి కాదు మాణో
జీవాగు సరికప్పుడు కనుబొంపితియంగున్నావా?

సుశీ—వాకేమి యైశ్వర్యము వచ్చినదే. ప్రమదా!

కృమ—ఏమోనెనెఱుగవా! ఐశ్వర్యము శాతమమహర్షి పెం
చుకొన్న పిల్లవుగదా? ముద్దు ముద్దుగావెంచి ముద్దైకకథకునిచ్చిచ్చి
పెట్టిచేసి తన యాశ్రమమునజేయుచుకొన్నాడు. ఇది యైశ్వర్యము
కావా? అది ఎంతవారికలుగుచున్నా?

సుశీ—కృమదా! ఏవనటకేమిగాని, నమ్ము నమ్మకపోమ్ము!
నిజముగా మామమ్మ అహల్యాదేవి రాము యునునప్పటినుండియు,
పోషించుదిక్కులేక చిక్కిపోవుచునేయున్నాను నివనకనువచ్చితిని.
గావున సివెఱుగవు. కాన “కన్న ప్రేమకన్న పెంచినప్రేమ ఎక్కువ”
కున్నట్లు నన్ను కన్నులతో పెట్టుకొని పోషించినది.

కృమ—నరే! కాని, సుశీలా! ఎన్నివాళ్లనుండియో యడుగవ
లయు ననుకొంటివి గాని నమయము గలుగదయ్యెను. అహల్యాదేవి
రాముయగుటకేమి కారణము?

సుశీ—దాసికొని చాంతాడంతకథయున్నది అయినను పెద్దవా
రినివయమయి మరమట్టి మాటలు చెప్పకొనకూడదు. కడచినదేమో
కడచినది.

వ్రమ—నే నేమియు నెఱుంగను. దయచేసి చెప్పుమా?

సుశీ—నీవు నన్ను వదలునట్లులేదు చెప్పి యేపోయెదను.

వ్రమ—చెప్పుమ్మా! మాతల్లిగారు. నేను కిథలినచెప్పులు
కొనికొను స్వభావముగలదానను. మాముత్తవల్లిప్రాణములుసమితి
ము నాకు కిథలుచెప్పుటలో నే గడచిపోయితిని.

సుశీ—గొప్పపనిజరిగినది, అయి నే విను. వెనుక జేవేయ్యినకు.

వ్రమ—ఓహూ! జేవేయ్యిడనిన జ్ఞప్తికివచ్చినది. సుశీలా!
మాముసలిది బ్రతికియున్నప్పుడు జేవేయ్యిడని మహేంద్రుడని
యిందుకొని చెప్పుచుండునది. అయితే జేవేయ్యిడు మహేంద్రుడు
యిందుకొని ముగ్గురు అన్నదగ్గులేవాదూ?

సుశీ—ఓసీ! నిపాండిత్వముపాడుగాను. వాకథవిక నీకథ నే
కరువెట్టితివేమి? నీవు నాకైనాచెప్పు. నన్ను నీకయినాచెప్పునీ?

వ్రమ—చెప్పు చెప్పు సుశీలా! నీవేచెప్పు.

సుశీ—చెప్పు. పాదరత్న; ఏమిచెప్పును నామొగము.

వ్రమ—వెనుక జేవేయ్యిడు అంతవఱకు జెప్పినావు, తగువారే
నేమిటి?

సుశీ—వెనుక జేవేయ్యిడ హల్యాజేవిని మోహించి వరము
పతివ్రతయగు నామెను పొందుగోరిక నుకొడియయివచ్చి “కొ
క్కోరోకో”యని కూయ మొదలిడెను. అదివిని శాతమయపార్షి యను
ష్ఠాసనమయమయినదని నదీతీరమున కేగెను.

వ్రమ—కొడియనిక జ్ఞప్తికివచ్చినదగ్గా. వెనుక నుకయారొక
కూద్రీపారుగు మాకు సమకూడినదగ్గా; అకూద్రీపారుగువలన నింటి
నిండ కొల్లేయినవమ్మా?

సుశీ.—సరే సరే; వ్రమదా! నీకొల్లపోదెవినుచు కూర్చుం

దుటకు నాకు శతశకు శిరి మొప్పుచైన మాటలాడెదను. నాకు సెల విమ్ము.

(పోలోపును.)

కృమద—సుశీలా! సుశీలా! అయ్యో! నామితిమంకిపోను. నాగితి కాదు మఱచిపోయితిని. సోదె మొదలు పెట్టి నానమ్మా. మిగత శత చెప్పిపోవమ్మా. లేకున్న నేను ఈ పుతినను; నీభుతానినను.

సుశీ—అయ్యో! అంతవఱ కెందుకు?

కృమ—చెప్పు చెప్పు నాతల్లి! చెప్పు.

శీ—నీకు శిశుల న, నెంతవెళ్ళాయే కృమదా! తరువార నహల్యుడేవేంగుని కలసికొనిరి. అక్కడ శాంతిమునకు శెల్లవారక ననుమానింప. దివ్యద్వైపిచే సర్వవృత్తాంతముల వెఱంగి గొహమునకు వచ్చి దేవేంగునకు శిశులముల యోనులగుట్లు, నహల్యుడకువచ్చి శిశులుగుట్లును శిశుచేను.

కృమ—సుశీలా! ఆశాంతిమున కెంతదయ లేదమ్మా! తిట్టవాడు రాదు. యగునట్లు రప్పయగునట్లు తిట్టవలెనా? వెనుక మాయూరిలోని చాటల నెంకిమ్మ మోగిమ్మను. తిట్టగా జ్వరమువచ్చి మూడవనాడు చనిపోయినాడు. తిట్టతిట్టకూడదమ్మా.

సుశీ—అదిగోఅదిగో! తిరిగి సోదె మొదలు పెట్టి నావృషికుల సోదె.

కృమ—అయ్యో! శిశు అయిపోయిన దనుకొన్నానమ్మా! తరువార.

సుశీ—త్వరగావరు. నేను వెళ్లవలెను. సోదె పెట్టకు. తరువార నహల్యుడేవేంగుని తవికాళ్లపై బడగా దేవేంద్రుని నుడలి యోనులు కన్నులగునట్లు, నా యగు నహల్యుశ్రీ గామావతారమునుదాల్చిన వి

ష్టమూర్తిపాదరజమున శ్రీమగునట్లును ననుగ్రహించెను. శ్రీమహావిష్ణునే దశరథునిగర్భమున విష్ణువై జనించెనని వదంతిగానున్నది. శీఘ్రముగా నాయన కనుగ్రహము గలిగి వచ్చుగాక! ప్రమాదా! నాకు కుసుమమున్నది పోవలయును.

(పోతావును.)

ప్రమ—సుశీలా! సుశీలా!

సుశీ—మరలనేమి?

ప్రమ—తిరిగి వాకెప్పుడు కనుకుడెనవు?

సుశీ—శపివేళకు.

(పోతావును.)

ప్రమ—సుశీలా! సుశీలా!

సుశీ—చాదస్తురాలా! మరలనేమి?

ప్రమ—నీవు వచ్చునపు డాశ్రమమందలి బంధిపూవులు నెచ్చి పెట్టగలవా? వాకవియనిన నతిశీతి.

సుశీ—నశలే!

(పోతావును.)

ప్రమ—సుశీలా! సుశీలా!

సుశీ—చీ! నీతో మాటలాడకూడదు

(నిష్క్రమించును.)

ప్రమ—అయ్యయ్యో! యారోజలలో కడుచువార్ల కెంతగర్వమున్నా! మాటలాడిన నోటివరాలురాలునని తలంతురు. పోనిమ్ము. నాకు మాటలాడువారేదొరకరా? సోదెరామక్కయని పేరు కదనే కదినది పాడుకర్మము. నాకు ముచ్చట్లులేకున్న నల్లమందు కుతిపట్టు

కొనునమ్మా ! సరే; పొరుగుననున్న కజ్జలకఃకమ్మతో చిన్నతగవు పెట్టుకొనెదను. ఈదినము గడచిపోవును.

(అనుబంధము. 21)

(సిమ్మరించును.)

రంగము. 3

శాతమాశ్రమము.

విశ్వామిత్రుడు — రామలక్ష్మణులు — కృషేషము.

రామ — మునిందా ! మిథిలాగర మింకెంతదూరమునం
చున్నది?

విశ్వా — బాలకా ! కృషేషమునుగ సమీపించుచున్నారము
సడచినంతదూరములేదు. ఇది శాతమాశ్రమము. పూజ్యుడగు శాత
మమహర్షి సందర్శించి చవియెడముగాక?

రామ — దేవరవారి యానతిప్రకారము.

విశ్వా — రామలక్ష్మణులారా ! కృషాంతముగు నిశాత మాశ్ర
మమెంత మనోహరముగానున్నదో వీక్షింపుడు.

సీ. శాన్యతమంబైన సామగానంబు ది

గ్వీధిగర్జములకు విందొనర్చ

పరిమయూరంబులు పురివిచ్చినటియించి

కనులకాహ్లాదంబు గలుగఁజేయ

ముక్కులందునధాన్యపుంగులిడికొని

వక్షిసంతానంబు బాధుదీర

బల్లవంబులు మేసి చల్లగానెలమావి

గున్నలకొయలల్ కూరిలిడగ

గీ. వటులు చెరిసగముగఁగోసి వదలిపట్టి
మోడులగుని శిల్ప వండియై మొలకలెత్తి
సుమహింబులు మోదభాసురముగా
గొనినాశ్రమ మెదురుగా గావహించె.

(తెనాల)

కలంజరీ! పుణ్యోదయలకు జని, యితాలస్యమా? ఆశ్రమమునకు వచ్చిన విశ్వామిత్రీమహర్షి విప్రజ్వలగు గురువారులు వచ్చుదనుక నతిథిసత్కారములచే పూజంకవలసివది. పూజ్యరాలగు భగవతి యమునాదేవి యానతిచ్చుచున్నది.

విశ్వా—రామభద్రా! మువికుమారులు మనలసత్కించి పుచ్చువారు, గౌరీమమహర్షి యాశ్రమమున లేసినవారై యున్నట్లు మయ్యెను గదా. కావున పూజ్యుడగు గౌరీమహర్షి గొనునవర్యంత మిదే యుట విష్ణుల మగుదము.

లక్ష్మీ—మునింద్రా! ఇంద్రా విశాలమగు శిలాభగ్దశము గలదు. అంతదనుక పిచ్చెటకూర్చుందము.

రామ—మునింద్రా! ఈశిల కురుమ్యముగఁచున్నదినుండే. ఇంతే కాక, సీశిలాభరిసరము పుష్పకశ్రీరాజిత్వము యున్నది. ఇదియుక వేళ పూజార్హక దేశమేమో! యిందు మునాసినులము కాదగునో లేదో.

విశ్వా—రామభద్రా!

గీ. గ్రామ్యులగువారు కలుశిలాభండములను
దారుశకలంబులను దేవతలుగ నెంచి
పుష్పఫలవత్రీములచేత పూజశీతు
విదియనట్టిదెనుమ్మ మహిశతనయ.

అత్త—అమ్మా ! సిపాదరజ మాశిలవైబడుచున్నది.

రామ—తమ్ముడా! ఈశిలంజూదినతోడనే నాకు పూజ్యభావము గలుగుచున్నది. పూజించి చనియెడము.

(సమీపింపగా శిలబద్ధలము అహల్యగామారుచున్నది.)

(అనుబంధము. 22.)

అనా—(అంజలిఘటించి)

శిలబద్ధమూలసమానవైభవసుందరంగా

కరుణాపాన సృష్టిసిద్ధియ కారణక

రాయణ నారాయణా హహిమాం హహిమాం

దండము

శ్రీనాథ నాథా జగన్నాథ! నావేదవేద్యానదామోదబ్రహ్మం
విజాలము విశ్వకర్మాచనంబుల్ కరంబుల్ కదంబుల్ శిరంబుల్
సహస్రంబుగా గల్గుచున్ వెల్లుచున్ సత్కృపాదృష్టిచేనెల్ల జీవాత్మ
లంగాను పుణ్యస్వరూప ముహూర్తా! నిద్రెన సంకల్పమే సృష్టిమే
లోకము సంగతి ఈ గీత పేషద్రయేనాశంబా లయంబాను భక్తాళి
విష్ణంబులందీర్చి విష్ణంబులంగూర్చి రక్షింతువేగావె కక్షింద్రవాహ
మహాదేవ! జానర్విత కావితంకాత్ముడౌ భర్త చె రాముగా పుష్కళాప
లము మాల్పగానైది రక్షింపువేదేవదేవా! మమస్తే నమః

విశ్వా—(అశ్చర్యముతో) శ్రీగామచంద్రా! సద్గుణా! గా! పి
మహామహిమంబిష్టమగదా తెలిసెను.

విశ్వా—

గీ భయదళతిశావనశమున కతితయగుచు

నిజుశిలాకృతి యైన యుదీనరాక్షి

శాపమునుకాపియి పశ్చితిసల్పి పు

నిమహిమ నెన్నెతిరమే శ్రీరామచంద్ర!

ఈమానవతి గౌతముని సతియగు నహల్య. విారియపురును విగతకావ
యగు నీమెకు నమస్కృతు లొనర్చును.

రామ— } భగవతియగు నహల్యకు
లక్ష్మ— } సాష్టాంగప్రణామములు.
అహ—కల్యాణమస్తు.

నిశ్వా—సెలెన్! రామధర్మా! దేవి యహల్యయుక్తముగా
దీవించినది మనమిప్పుడు సీతాకల్యాణార్థమై చనుచున్న మిథిలానగర
ప్రయాణమున కీదీపన మె-తయుఁ దగియున్నది. మనమీరేయి
యీశానమాశ్రమము లందుండి లేపకడనే మిథిలానగరమునకు వ్ర
యాణ మొనరింతము.

రామ—లక్ష్మి—దేవరయానతి.

అహ—మహాత్ములారా! యిటు, యిటు.

(అందఱు నిష్క్రమించును.)

రంగము 4

శాతమాశ్రమము

ప్రమది—సుశీల—ప్రవేశము

ప్రమ—సుశీలా! సుశీలా!

సుశీ—ఓహో! ప్రమదా! వచ్చితివా!

ప్రమ—వేళకేవచ్చితివిగా. నాబంతిపూవులు మాత్రము
లేచినావు కాని.

సుశీ—నీబంతిపూవులు బండలుగాను. వడ్లవారి పేరమ్మవలె
కొప్పులో తురుముకొనుటకా యేమి? సుశీలా! ఎవరియందమువారిది.
ఎవరి యిష్టమువారిది. కొందఱికి నిరుల్లి యిష్టము. కొందఱికి నెల్లయి

వృత్తము, కొందఱి కావవెట్టి చేసినకూర యివ్వము, కొందఱికి వత్సవెట్టి చేసినకూరయివ్వము. కొందఱికి చెంబాచీర యివ్వము, కొందఱికి నల్ల చుక్కలఅద్దకపు చీర యివ్వము.

సుశీల—అదిగో! వల్లకాటి పోదె మొహంపెట్టివావు.

కృమ—పోదెకాదమ్మా! నాబాది పూవులమాట తిరిగితలపెట్టివావు కాదుగదా. మాయూరిగో పొగ్గిండ్ల గూకునరికి వదిమింది ముత్తయిదువవచులము చాకిటిగో వచ్చగా నిందార బూసిన బంతిపూవులను కొవ్వలగో బెట్టుకొని, చాకిలివెగి తెచ్చిన చలవమడతలు గట్టుకొని లేతవెన్నెలగో మామునలిది చెప్ప కథలు చెప్పకొనుచు కట్ల కట్ల కడవ దీసికొని మెట్లబావికి ఏళ్లకు వెళ్లవారము. మీయా శ్రమముతో బంతిపూవులను చూచినదిమొదలు, నాకామాట జ్ఞాపికి వచ్చి బంతిపూవులు బంతిపూవులని కలువరించుచున్నాను. లేకున్న నీ బంతిపూవులెవ్వరికి గావలెను, నీవెవరికిగావలెను. కొత్త మగఁడుదొరికినాడని మాటలాడుటకీ ఏకలక్ష్మ్యమయినదే తల్లీ!

సుశీ—అయ్యో! చాడస్తురాలా! ఎటు కోపమెందులకమ్మా!

కృమ—కోపముకాదమ్మా! ఇవ్వమైన వస్తువు దొరకనవ్వడు.

సుశీ—ఈదిన మీరికి కట్టుకృమదా! రేపు నీకు కావలసినన్ని బంతిపూవులు తెచ్చి యిచ్చెదను.

కృమ—నిన్న నాతో నేమహూర్తమున చెప్పితివో, ఆచలవన శ్రీరామచంద్రాదు వచ్చుటయు మీయమ్మ లభించుటయు సంభవించినది. ఆసంతోషమున నమ్మ మఱచితివి.

సుశీ—కృమదా! నిన్ను మఱువలేదు. అహల్యాకావనిమోచనమైనందువలనను శ్రీరామలక్ష్మణులతో పూజ్యుడగు నవరబ్రహ్మమాయాశ్రమమునకు వచ్చుటవలనను దేవతాపూజ లనంతములుగా

జరిగినది, ఆ కారణమున మునికుమారులు చెట్లచున్న పూవులన్నియు కోసికొనిపోయిరి. నీవు పిదప నెప్పుడయిచ్చెదను.

కృమ—నరే; కాని కృమనా, సోచగామక్కనని నానోచగా టలాడకుండనే చనుచుందువేమి?

సుశీ—ఏదో అందగకవివలన అయితిని. కృమనా! నీవు శీఘ్రములక్ష్యములను నివార్చుకొనికున్నాని జనకచక్రవర్తి పురమగు విధిలాపుకమునకుఁ గొనిపోవఁచువ్నాఁడు. కృమనా! ననుయమునకు నేను నని గుండలిపోయిన మాటవచ్చును నేను చనియెదను.

(విష్కృమియను)

కృమ—అదిగో—సుశీలా! చూడు! అయ్యో! ఇంతిదిగి నీ భాషించువా! దానిని తాగిసిల్లికప్పుడు విధిలేదు గను! రెండుమాట లాడినది. దాని కెంతగర్వము ఎంతమిడిసెవాటు. నన్ను క్షణమునకే పట్టి వెళ్ళిపోయి కోతిమోతగాదానా నాగాజులపోయిసెవి. ముగియు పాగిలములలో నుండగ నే గాజులు పోవుయోగము కట్టనేలే మెల్లగా గాజులపెవయ్యు యింటిచాయలమఁ బోవుకను.

(అనుబంధము 23)

(విష్కృమియను.)

(తెరలేయను)

రంగము 5

జనకుని సభాభవనము.

జనకుడు—మనోజ్ఞ—ప్రవేశము.

జన—మంత్రీ! బుద్ధిసాగరా!

ఉ. విజ్ఞుల లేక లేక సృష్టివీసతి భూదయారహబుచే

విజ్ఞుల గన్నసాతసము. బీడియు నాత్మమెకింపకేట 8

పృథ్వికి, తత్పుత్రపితామహమొసర్పగలేక యుట నీ
సాక్షుల రేంద్రలోకమున జూచ్చె మహాజ్ఞులదాన వహ్నిగళ.

బుద్ధి—దేవా! జనక రాజేంద్రా! బిడ్డలను గన్నతండ్రి కీ పాటి
విచారముగను జూకెంత కాదు. బిడ్డలేలేనివా రెంత మందభాగ్యులు.

జనకి—నదీవశేఖరా! ఇలాగన్న బిడ్డలు లేనివారే ధన్యాత్ములని
నాయభిప్రాయము. ఏముసన;

ఉ. సంతతిగల్గలేదనుచు స్వాంతమునందుఁ బంత కల్గిననీ
కాంతయొపుతుండో యనుచుగల్గెనుచింత; కుమారుడైనచో
హంతకుడైనటంచు మఁమఁమనునఁజింత; కుమారియైన నా
కాంతను పెండ్లియైనదనుకొని గనుచింత ; నిరంతచింతగా.

బుద్ధి—దేవా! పిల్లలులేనియిట్లు శృశానవన్నిధముని పెద్దలు
వచ్చింపు నిసమేసీతాదేవికి తగిలవకుండులభింపుడేమియను తమంతగా
చింతింపుజనకు. కళ్యాణకాలము భగవన్నిర్ణీతమునునది. అది వచ్చు
దనుక నంద యెన్ను ప్రయత్నము లొనరించిన నే లాభమును లేదు.

జన—బుద్ధిసాగరా ! అట్టిశుభ కాల మెప్పుటికోకదా! మానవ
మస్తరిమగు స్వయంవరము సాటించినందుల కిప్పుడు మరిమరివిచారిం
కవలసి వచ్చుచున్నది. అనేకరాజసమూహంబు లా వారునిట్లును
సజ్యముగాఁబంపనేరక యవమానితులై తిరిగిచనిరి. నామనోభీష్మిత
మిదేశరదయ్యెను.

(తెరలో)

మహారాజా! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

జన—(భీష్మో) ఏమిది! కళ్యాణగృహంబున నీయార్తవాద
మెవ్వరిది ?

(తెరలో)

దేవా! జనకరాజేంద్రా! దురాత్ముడయిన రావణాయువకుడు
పుష్పకాయాధుడై యాగ్నిహమునో మనపురముం బ్రవేశించి జనక
రాజేంద్రా! దేడియని కేకలువేయుచు సభాభవనము బ్రవేశించుచు
న్నాడు.

జన—మంత్రినైనా ! ఇప్పుడేది యుపాయము ? అదురా
సంధుడీ సభాభవనముం బ్రవేశించిన పిదప మనకెట్టికీడు మూడను
న్నదోకదా?

* బుద్ధి—దేవా ! రాత్రించరుడిగు నాపాపాత్ముడు చనువరకు
నణగియుండుటయే యుత్తమము. నాచునుస్వయంవరార్థమై చనుదొగి
నని నోచుచున్నది.

జన—బుద్ధిసాగరా! నేడెట్టి మహానాదవధివము తటస్థించు
నోయని నాగుండెలు దడదడ గొట్టుకొనుచున్నవి.

బుద్ధి—మహారాజా! ధైర్యము తెచ్చుకొవలయును.

(తెరలో)

ఓహో! జనకరాజేంద్రా! కరివారవర్గములారా ! బిగ్గరిగఁ జెప్పు
చువ్వాను. వినుడు.

చ. అనుకమగర్భభావమున నాత్మజసంవరణభీకంసకున్
వనిగొని సర్వభూపులకు వార్తలుబంపి పరాక్రమాంచితున్
ననువిడనాడి భంగవడునట్లొనరించినయారాదేడి ? మీ
జనకనరాధినాయకుడు సత్వరి మాతనిఁ గాంచవచ్చితిన్.

జన—(విని) ఆహా! మహాకరాధము సిద్ధమైతిది ! దా! బుద్ధిసా
గరా! ఇప్పుడు కర్తవ్యమేమి?

బుద్ధి—మహాగాహ! ధైర్యమువహింపుడు. కర్తవ్యము నవ్వు
టిలేదో భగవంతుడు నీ పింఠకపోడు.

(రావణుడు వ్రేవేళము.)

రావ—చ. అనుభవగుర్యభావమున (అనుభవద్యమును వశిం
చు చున్నాడు)

జన—మంత్రిసత్తమా! ఆపాపాత్ముడి సభాశాలకు వచ్చి
యున్నాడు. ఇప్పుడు నేను కింకర్తవ్యతాము ధుండవై యున్నాడను.
అతనియొడగిన వ్రేత్తులైరమియు.

బుద్ధి—(ఎదురేగి) రాక్షసలోకపార్వభామా! తమదానుం
డగు జనక రాజేంద్రుని డిచ్చటనున్నాడు.

రావ—(వరిహసముగా) ఓహో! వీరెవ్వరు? జనక రాజేంద్రుల!
మూకంతటి గౌరవమేల? (దగ్గరకు వచ్చి) ఓరిపాపీ! జనకభూపాలా!
ఉ. ఈయనయొక్కతేల? మతిహీన! నుదంబు వహించినావో, గం
బాయిని బీల్చినాడవో? భుజాలయ్యుక్తుడవైతొ? లేక సా
రాయినిద్రావి మత్తుగొని రావణు నన్ను నిరాకరించిశో
యాయకరాధదోషము క్షమింపగదగ్గదిగాదు బాల్కుడా!

మంత్రి—జేనా! క్షమింపవలయును.

రావ—ఓరీ జనకచండాలా! చతుర్దశభువనైకవిక్రముండ నగు
నే నాపారధనువు నక్కిడలేనని తలచియా వాకు వార్తనంబవైతివి—
తాక నన్ను నిరాకరించితివా? ఆధనున్ను నక్కిటలకు నాకన్నసమర్థులు
నీకు దొరకుదురటరా! నావంటిదానవలోకచక్రవర్తి సీకల్లుడుగా
లభించుపుణ్యమునయితయు గలదా?

మంత్రి—హరిహరీ! పాపము శమించునుగాక,

జన—(తనలో) దనుశ్శక్తిగా! సకలభువనేశ్వరుడవగు నీకు

వార్తనంతకుందుమా! మంత్రీయగు బుద్ధిసాగరుం డానాడే నీకు లేఖ సంపెను. నీవింకను స్వయంవరమునకు రామిందలంచి విస్తయమందుచు పరీక్షణమును నిరీక్షించుచున్నాము.

మంత్రీ—దైవమా! నమమ వాచి వ్రుమాడినది.

రావ—ఏమి! నాకు వార్త ఎంతిని? ఏమి! నాకడతన నది రాలేదే ?

బుద్ధి—మహావీరు! అది నాదోషముగాని రాజేంద్రునిది కాదు. సామాన్యులగు రాజపుంగవులకు వ్రాసినవిధముగాఁ దమకు శుభలేఖ వ్రాయ నాహసింపఁజాలక ననక స వా స్రు క ల్పిం బు లపైన తమగుణవిశేషసహితముగు శుభలేఖలను లిఖించి రాజపురమునకు ర్గము నెఱుంగక దానిని సాగరంబున వైచితిని. చేరినదో లేదో నేనెఱుంగను.

రావ—సెలెన్ ! జనకరాజేంద్ర! కడుబుద్ధికాలియగు సచి వ్రని సంపాదించితివి ! చేసిన నేరము నిట్లుగదా కృష్ణుకొనవలయును! దానికేమిగాని నీతనయ నిట్లాకమారు కొనిరమ్మ మేము చూచెదము!

జన—(తనలో) దైవమా! ఈవాపాత్ముడు సుకుమారియగు జానకి సింకు తెమ్మనుచున్నాడే. ఏదే తెరవు

బుద్ధి—రావణరాజేంద్ర! తొందరయేమి? హాధనుస్సును గాంచిన పిదపనే యాపారిమధ్యం గాంచవగును.

రావ—ఓహూ! నమమ ఏపారధనుస్సాకటి సరోధమా! మూఁడులోకంబులను గడగడ లాడించు ఏరాధివిగుడిను. నే నా విల్లు నెక్కిడఁజాలనని, తలంచితఁడయేమి?

జన—(తనలో) దైవమా! సజముగా నీవాటి దాని నెక్కిచునా యేమి?

బుద్ధి—రావణరాజేంద్రా! తను కరాకృతిమయి కరువాలు భు-
వనంబులకును విదితమే; మేనుట్లు తలంచుట కవకాళమేయియన్నది?
అయినను, స్వయంవరదీక్ష యడియేకదా! ఆరవంత కార్యముగ దీరినపి
దకు తమరు స్వేచ్ఛగా సీతాకళ్యాణ మాచరింపవచ్చును.

రావ—బుద్ధిసాగరా! అట్లె కాసిమ్ము.

బుద్ధి—జేవా! ఇయ్యదియే హరిధనుస్సు.

రావ—ఇప్పటికి, ఈపాటిధనుస్సునకే యింతటి యార్భటమా!
దీనినిగాంచియే రాజాధిరాజులు నిప్పుయోజకులైరా?

(విల్లునెత్తిఁజూయి కిందపడుచున్నాడు.)

(నారదుఁడుప్రవేశము)

నార—రావణరాజేంద్రా! రావణరాజేంద్రా!

రావ—(విల్లు పైసబడగా తప్పించుకొని) తేచుచున్నాడు)

నార—రావణరాజేంద్రా! శీలమ్ము. ఇది నీకు కళ్యాణసమ-
యమగుదా. పురోహితుఁడనై నీకే వచ్చితిని ఆనందసమయముగా
పునఁ నుజచిపోవుదువని మున్నే చెప్పియుంటిని అపును. ఆనందమా-
న మరచితివి. కావున నీ మాటలాడకుంటివి.

జన—(అప) బుద్ధిసాగరా! ఈనారదుఁడు రావణునకు లజ్జను
గలిగించుచున్నాడు.

బుద్ధి—సుఖరాజా! మాటాడవేమి. పెండ్లికూతురు రాకము
న్నే. లజ్జించెదవేమి! ఆమదానవా! జనకరాజేంద్రా! నీయల్లునకు స-
న్మానము చేయవేమి. (వెనుక తిరవ్రాలును)

(బుద్ధి—నార—రావ—ముందుకు వత్తురు.)

రావ—నీవిందేల వచ్చితివి?

నార—ఏలనా! మహావ్రతా! ఇప్పుడట్లుండదామరి? కల్యాణ సమయమునకు రమ్మనినన్నిట్లనమానింతుడగునా?

బుద్ధి—నారద మునిందా! రావణరాజేంద్రుడేలనో విల్లు నెత్తబోయి భూమిపై బడియెను

నార—ఓహో అటులనా! బుద్ధిసాగరా! ఈతడు విల్లు నెత్తబోయి పడెనా? రావణా! ఇదేమోయి! గొప్పకూరుడ వసుకొంటి. తాటికాయలవంటి పదితలలు, పొట్లకాయలవంటి యిరువది చేతులతో నేలపై బడితివా? అబ్బ. నాకన్న కూరుడెవ్వడని, వ్రగల్పములు పలికితివే! చీ చీ! ఇంతనిచ్చ మైతివా.

రావ—నారదా! నీపడుగునా? బలాబలప్రయోగమునకు సమయాసమయములుగలవు. నే డదేమీ, నాశరీరము తిన్నగా లేదు. జయలు దేరినప్పుడపకేతుసములైనవి సుమా!

నార.—రావణా! ఇందులకు విచారించకుము. ఏమంటివా? డ. ఈయవమానమీపు మరియొకటి క్రిసనుదీర్పవచ్చు నే డీయవమానమంబు నిట నెవ్వరుగాంచగ లేదు; కాంచినవో వాయిడినిన్ను నేడయినబల్కుగ నోడును గాదె లోకములో ధీయుతుడైతివేనియు, మదిగొడలస్వద కేసుమింటికి.

రావ—అట్లే పోవుదము. నారదా! రమ్మ.

(సీతాకలంకము.)

చతుర్థాంకము సంప్రదము.

సీతా కళ్యాణము

పంచమాంకము

జనకుని సభాభవనము

జన—సుంతీ! బుద్ధిసాగరా! ఆనాఁడు రావణుఁడు పరాభవిం
పఁబడి చనినది మొదలు మనగోహమున కెవ్వరును సాహసించి సీతా
కళ్యాణమనుజోత్సవమునకై వచ్చుటయేలేదు. వాహ్మదయమున నీ
చింత వానాటి కధికమగుచున్నదిచూడు.

సీ. ఆనందమందుదువా నాదుసుతసీత

పూనినదీక్ష కమానసమున

సీతావధుడును నా సకలరాజన్యలీ

వీటనొందిన భంగపాటుదలచి

వగతునాయెండ్లుపైబడినకూతుకుపెద్ద

గాలేదటన్న లోకంపునడికి

మానుదువా యొకమారుపూనిన వీరి

జ్ఞను వరహీనకారణముచేత

గీ. ఆత్మజాపరిణయకార్యమందుతుదకు

బుద్ధిసాగర దుఃఖవిస్ఫూర్తిమిగిలె

నేమిచేయును? తుదకు నాకేదిదాని?

కలతపడెనయ్య పృథ్వీసౌఖ్యమునోను.

బుద్ధి—దేవా! శుభకార్యములు నిదానముగా జరుగఁదగినవిగాని తొందరపడకూడదు.

జన—ఇంతటి విశ్వామిత్రకార్యమున కొడిగట్టి నేడు నాటి వారిలో నెట్లు మెలుంగఁగలను.

(తెరలో) మహారాజా! ఖరాక్.

జన—ఏమిరా యది?

(తెరలో)

దేవా! పూజ్యులగు విశ్వామిత్రమహర్షి యనుమానభాగ్యులగు నిరువురు రాకుమారులను వచ్చి ద్వారమున వేచియున్నాడు.

జన—పూజ్యులగు నెవ్వరిని శీఘ్రముగా బ్రవేశపెట్టుము.

(తెరలో) భాగ్యము.

బుద్ధి—దేవా! ఇంతకుముందే మీరు విశ్వామిత్రకార్యమున చరించినను పనికియున్నారు. ఇప్పుడు విశ్వామిత్రమహర్షి యే ప్రవేశించినాడు.

జన—మంత్రీ! నీవు నిజము గ్రహింపలేదు. విశ్వామిత్రాగమన వార్తకన్న నాకురాజకుమారాగమనవార్తయధికానందప్రదమయ్యెను. ఏమంటివేని,

గీ. తనయబెండ్లియాడఁ దగినరాజసుతుండు

—

వచ్చునెపుడటంచు బలలులేలు

స్మరణజేయుచుంటి శ్రీవరాంధ్రముల నా

పలుకుసోక తనువు పులకరించె.

బుద్ధి— పరమేశ్వరుడు నేడు మీదిర కాలవిచారము హరించుచునుగాక.

(పిళ్ళా-రామ-లక్ష్మ-ప్రవేశము.)

విళ్ళా—రామలక్ష్మణులారా! ఆరిడే రాజచందుడగుజనకచక్రవర్తి. అల్లదియే ముగసాలనుండు బడిసది పారధనున్ను. మీరిద్దఱును నావెను వెంటనుండు.

రామ—

లక్ష్మ— } దేవరయ్యాజ్ఞ

జ— (మనలేటిది) పూజ్యుడవగు విళ్ళామిశ్రమనిచంద్రమా! పథేయుండు జనకనాముడు సఖివారముగా నమస్కరించుచున్నాడు. చిరింత్రులారా! మాసింద్రులతో పాటు మీరాసనంబులం గైకొనుడు.

విళ్ళా—నరేంద్రసత్తమా! నీకు శుభంబగుగాక! రామసామి త్రులారా! మీగీయాసనముల గూర్చుండు జనకరాజా! నీవును నావధానుడవు గమ్ము.

జ — భాగ్యము- (కూర్చుండును)

ముసలిలకా! నిదర్శనంబున చరితార్థుడనైతివి! ప్రత్యక్ష రతీరమణులవలె వెలుగొందు నీబాలవీరులెవ్వరు?

విళ్ళా—రాజా! నీప్రశ్నతోడ నిమిత్తములేకయే నేను వీరిని నీకెఱింగించునుంటిని. చల్లకువచ్చి ముంతవాచనేల? వినుము.

గీ. కోసలేశుని దశరథుకూర్చినుమెలు

ఖలులఁగూల్చి నాయుత్తములు గాచినారు

వీరు రామలక్ష్మణసంజ్ఞ వెలయువారు

భవచారునివిల్లు గనుగొనవచ్చివారు.

జన—(అనందముతో) మునీందా! దుర్భరంబగుహారచాపఖండనవ్రతం బాటంకమయ్యెను గాన, కాచిచో వీరిగోనొక్కరాకుమారునకు నాతనయను పాలనీతిముగ దానంబు చేయకుండుగా?

విశ్వా—ఆ సమ్మతి, ఆయ తుంటిమ మార్గమేల తీరకుండనలయును! వీరిగో నెవ్వరికి గానిష్ఠియారావంబు భారముగాను.

జన—బుద్ధినాగరా మనశానకిన సభసయితముగా పుష్పనూలాయక్తిమూగా రావిపుము. వేముగ పురోగిరబంధుమండుల సీమ హోల్యవంబునకు రమ్మయను, ముగళి వాద్యములను సిద్ధముగా నుంపుము. అంతపుష్పనూలికి లోడిను శుభకుంకుమలాజాక్షిగణనోడను నుమంగలులను కాచియు కుమల చెప్పము.

బుద్ధి—భాగ్యము (పోయియభోక్తముగా వ్రేవేగించు)

విశ్వా—రామా! వారధనుష్ఠు నెక్కుమల కాలస్యమేల?

లక్ష్మి—తమనూజ్ఞయే యవశిష్టము.

విశ్వా—అది తీరినదిగా.

(అనుబంధము 24)

రామ—విశ్వావీతునినకు వ్రేదక్షిణముచేసి కనుస్సు నెక్కిడగా విరిగిపోవుచున్నది.

(అనుబంధము 25)

(సీతారామాలు పుష్పహారములు వేసికొందురు. వాయుద్యమము మోగెను. పుష్పవర్షము కురియును. శిగిర్వదించుచుండుదురు.)

తంచమూంకము సంపూర్ణము.

సీతాకళ్యాణములోని పాటలు.

1 బారువా ఆదితాళం

విశ్వా—రాజేంద్రాయజనమున్ సలుపుటేనాటికో! రా||
 ఇలాత్తులగు గాక్షనాథములునా సవనమెల్ల నారంబునల్పిరొ||
 రాజేంద్రా||

ఖలమతులనురుఁ కలుషమునన్ విలసిలేత పములుపొడవడఁగెన్
 పుణ్యపురుషాగోర్పులుగ మవిడచిరి|| రాజేంద్రా||

2 బారువా—ఆదితాళం

దశ—జ లమికి నలుక నేలగుణభరిత ఖలగుననుగుల గునిమె
 దగా! జాల||

నభమురు కేరిఁ ధాగుడిదూరిన మహిసతిపురిమున బారిన విరో
 ధగుణుబుగెడపెద|| జాల||

మునులనుశాంతుల నల్పెద నమివమ తిలములుధరిచిని నిల్పెద
 తపోగుణసాంద్రబింబునల|| జాల||

3 బ్యాగ్—ఆదితాళం.

విశ్వా—ధరితీశరామున్ సుగుణాభిరామున్ వనికింపుమా||
 ఆతఁడెకలదెత్తపాటిన్ బ్రాహ్మసురవైరిజాలిన్ వధియించుగా
 దహిమించుగా! ధరి||

కామగమయనెంచనేలా బహుబలుండత మచాలా తలపోయు
 మా ధృతిబూగుమా! ధరి||

(2)

4 నాదనామక్రియ-అటకాళం.

దశ—శ్రీరాముగూఢామృత సుప్రీతికామృత వీరితిబాతుక
వీరితిబాతుక శ్రీ!

శ్రీరాముడేన జీవంబుగానో భావంబునగు శలహాసియుంటిశ్రీ!
ఓమానివాధా వాస దినాదా నానూన్యమానా సంతాప
మహా శ్రీ!

(5 వామనవినివినమయ్యా)

దశ—కోపంబుచువినుమయ్యా కుశికరాజునియూ ఆకమ్మఁ
డి సుతవియోగ మాకుగఁజాలనుదయశ్రీ! శ్రీ!

చతుర్థాత్ములు దనుజులేడ సదయులునాతనములేడ చతురీరము
లిటులేలా విన్నవమాలికావేలా! శ్రీ!

5 సరస్వతి-అదితాళం.

రా-ల—ఇపుడేరయమున నేలెంచెదము దివ్యరసంశయంబు
లేల మే! మిపుడె!

కృష్ణకోమలేజనకుడుమములువగ న పారధ్యతిమిరువెంటను
డగపాపాత్ములగుదానవులను జగవగ యొక నిముసము లేడపుసేయకను
మే! మిపుడె!

ఈవారానమాయస్కలకునిపుడె యెరుగఁ జీసి వారిదీపవలు
గొని పావదుడు-మాన్యద్భజనకు పడవద్దములకు వందనమునల్పి మే!
మిపుడె!

7 బ్యాండ్ అది

తాటి—కోకములను చీకాకువడకఁగ నేసెదినానా తాటి
గానా శౌర్యం బహార్యంబహ! హే! శ్రీ!

(4)

వరమేశ్వరి ఫలదా మః పంచామృతమందిరి ప్రకృతినుందరా
హేలోకమారి॥

12 బ్యాగ్-ఆది

లక్ష్మి — మాసధన పాపహీనా । మా॥

రయమున దెలుపును ఖలులనగా చెడక॥ మా॥

నుగుణధనులవధియు చెడుఖలులను సునిశితశక్తములను నిమేద
నార్యా॥ ఖలచరితుల నగభరితుల గుణరహితుల మదిమగాచెడ నుభ
చరితా॥ మాని॥

13- బ్యాగ్-ఆది.

రాము — ఎంతటియ కాంచ్యమునకు నియోగిం చెదరో ఓమున
నాయకి మీ॥ రెంత॥

సుంతయైనమది నాలోచింపక నుదతిశంము మృచ్చమనుచు ని
టుబలుకా॥ ఎంత॥

(సాక్షి) హేసూర్యవంశజులకులంబూ నుదతుల బాంబర వృద్ధుల
బారిగొనమనిజుంబూ ఆయమరు మర్దుకానునర్తియైనను స్త్రీయగుతి
మున జేయూడకు సమయింపగ క్షియింపును మీ॥ రెంతటియ కా
ర్యమునకు.

14 బ్యాగ్-9 అక్షరము లక్షణం.

రాము — కిండకొప్పుమాయుంతుమిది పాతకీ ప్రచండవా
ద దర్పముచేదికిగను । కండ॥

చిండిగాను క్రూరశరణులని శిరముఖండములుజేసి రక్తమీరు
జేసి ఋషులను బాధించితే కృతువులతోమించితే పృథాహీన యో
ధా॥ కం॥

(5)

15 వాయిక — జంపెతాళం

శా.వి—శుభమస్తువిజయోస్తుసతతమః శుభయమస్తు శుభ
రవివంశసుకుమార రాజేంద్రసుతులారా! శుభ ||

ఖలదాననార్యాటమలకు మదిచలనమాన వహింప కేజయ
మ వడయుడనుకముగను శుభ||

16 లక్ష్మణుడు—జల్తలమేతూ ఊమై||)

అనుజానికొగ శీ చననా | మ నివరు కలుశేవననా | హ | దైవ
రాయా | కృపాధేయ || అను ||

జననాథు జనకునాజ్ఞ | వనముజేరి నువ్వకీర్తిగ—లై || అ ||

(సాకీ) హ ఒకవంక పోద-ప్రాణ రక్షణబూ | వేరొకవంక
మునింద్రయజ్ఞ రక్షణబూ | యిరువంకల నూయియు గోయియువలె
నిల్వగా | నేనేదిగాపించి నేదిమానుననో హ | కప్పపారిణ | కిమిల
చరిణ | సుగుణభరిత | దే—వా || అను ||

17 లక్ష్మణుడు—(జాయీకరసోనే)

హహ | రఘువరా | న్నువీడితి నా || హ ||

అనుజా | విజ | భూమితేజా | పుణ్యశీల | భూపాలా || హ ||

దానవతతులం | దరిసిరింక | దారుణముగ ని | తపోవనిక |
క్రూర రాక్షస | మాయలలో నీ | ప్రాణము బాయక ప్రాప్తిక | గని
నావేహ || హహ ||

18—సారంగ—అదితాళం

రాము—అహ సురహితమయ్యె దనుజుచావగ || అ ||

నిఖిల జనులకును | నికమలు నొలగెను || అహ ||

కృతాత్ములనేకులు లోకమునన్ | కుటిలత గడువాశిషమున
రింపన్ | శూరి బాణజాలముల శుభముచేర | కృతులక | చోరులక

(6)

ఏరులకా । వైరులకా । సహజవివాద వికార సంతసంబుగలై చాలా ।
అహా ।

19 బ్యాగ్-అదితాళం.

రామ-లక్ష్మణ—మునినాథునిజాడగ నేగుదమా యాశ్రమాం
తరమునందలరగి ముని॥

దనుజభార కాంక్షమాపితిమిగా సంతసభద్రదంబానర్పితిమిగా
యజనముగ సలుపగగ గడింగుదము ముని॥

20 శ్రీరాగము—తిక్కగతి.

నార—మానుము సిగ్గువృత్తింబు మరుము సంతసంబున ॥
మాను ।

మానధనా । యాపిధినా । శ్రీ మునువా । సింహదగువా । మాని
నులనుదాకిన నీప్రాణముచను ననుచుదలపుమా ॥ మాను ॥

• అజనకుపుంజీ । భూజానికువేగి । యాజానకి తనువుదాకి ।
హంతకుపాలదుగ్ధాక । నిహితమునుగోరుకతన । నికిటుదెలిపితినుమ్మా ।
రోయుదువా । తనువును భాముదువా । నువ్వుతిసేయుదువా । మా
నుము ॥

21 మా యామాళివగౌళ అదితాళం,

పుష్పద—అనుశీల మదినతి గరువముగద । యా మెకిటులతగు
వా । అను॥

యేమిచూచుకొని యింత పోతర మొ మనంబునన్ మరియాద
యె తెలియను । అను ॥

పోనిలే యిటులవడింపగానే పోరిందివలికిన సరియగునా రయ
మునన్ భయమునన్ జనకవా । అను ।

22 హిం । త్—దృఢద్

అహల్య—శరన్నరదాకార ॥ శర ।

సర్వలోక ధా అల అల ర । శర ।

నీజ భవభవ సురసుతచరణా । శుభచరిత । రిపుహత హత
దురితా । సుగుణభరిత । నిగమపోషణా యుపేంద్ర ॥ శర ।

23—బ్యాగ్—ఆదితాశం

ప్రేమద—మేలుమేలు నికను చాలు ప్రియముగ నీసతిసదమ
లన్న హముదెలసెను । మేలు ।

నోరుదెరువ వరహాలురాలున । అమిత గర్వమానసంబుతో నీ
యతివసంచరించెడున్ గదా నే । నెంతదాన నెరుగలేక నిటుదావలి
కెగా । బాగుగా । నిరంతరము । మేలు ।

24 సోహిని—కురుజంపెతాళం

రాము—ప్రణతోస్మి । భవవినుత ప్రణతోస్మి । మునిచం
ద్రీ । ప్రణ ।

భవదీయ చరణాబ్జ । కమలముల కవరత । ప్రణ ।

జాకశర । వరసభను । హరభనువు దునురుగను । భుజబలము
నొనగుటకు । వరకరుణ బరపుమిదె ॥ ప్రణతోస్మి ॥

25 ఆనందశై రవి-ఆటతాళం

అందరు—జానకీ! తల్లీ! జానకీ! మానీతిమ్మా॥ జా॥

తిన్నగాన త్రింటికేగికన్న దానినిమరువకమ్మా మన్ననలపాడగాం
చుమమ్మా మగనితోకాపురముజేసి జాన॥

అత్తమామలసేవ జేయుచు నందరకుతలలోనివాలుక వగుచు
పెలగు సుగుణభూషణ సాధుపోషణమంజభాషణ జాన॥

మరదులనుసోదరులరీతిని పరిజనులపుర్రీకులరీతిని కరుణనీతో
టిగోడంద్రీనుసహృదరులటుచూచుమమ్మా॥ జాన॥

తల్లిలోయరచేదదానపు తాళబాలవుగాల్తైనను మల్లెమొగ్గల
బరువునైవపు మగనితోనెటు మనలుకొనెదో జాన॥

ఆంధ్రనాటకములు. క్రొత్తగా అచ్చపడినవి.

భక్తరామదాసు 1—0—0

గృంథకర్త, కేతవరపు శివరామశాస్త్రిగారు

అర్జునప్రభుజ్ఞ 0—12—0

గృంథకర్త, బ్రహ్మ మొక శేషయ్యగారు.

కృష్ణలీల 1—0—0

గృంథకర్త, సంకష్టమంబ శింకరాచార్యులుగారు.

లంకాదహనము 0—10—0

గృంథకర్త, దొంగరాజు సీతారామరావుగారు.

కన్యకౌశల 1—4—0

గృంథకర్త, చందాల కేశవరావుగారు.

తులసిదేవి 1—0—0

గృంథకర్త, ముత్తి నేని మొకట చెన్న కేశవులుగారు

సంగీత ప్రహేళిక 0—12—0

గృంథకర్త, సోమరాజు రామానుజరావుగారు.

రామరావణయుద్ధము 0—12—0

గృంథకర్త, సోమరాజు రామానుజరావుగారు.

జనరల్ బుక్స్-డిపో.

బెజవాడ, కృష్ణాజిల్లా

సింధ్రనాటకములు.   కొత్తగాత్రచ్చుపడినవి.

భక్తరామదాసు   1—0—0

సింధ్రనాటకము.   కేరవరపు   భక్తరామదాసు

అనుభవము   0—12—0

సింధ్రనాటకము.   భక్తరామ   భక్తరామదాసు.

కృష్ణదేవరాయ   1—0—0

సింధ్రనాటకము.   నాటకములు   భక్తరామదాసు.

అంకరామదాసు   0—10—0

సింధ్రనాటకము.   భక్తరామ   భక్తరామదాసు.

కృష్ణదేవరాయ   1—4—0

సింధ్రనాటకము.   భక్తరామ   భక్తరామదాసు.

కృష్ణదేవరాయ   1—0—0

సింధ్రనాటకము.   భక్తరామ   భక్తరామదాసు.

సింధ్రనాటకము   0—12—0

సింధ్రనాటకము.   భక్తరామ   భక్తరామదాసు.

రామరామదాసు   0—12—0

సింధ్రనాటకము.   భక్తరామ   భక్తరామదాసు.

జనరత్న   భక్తరామదాసు.

భక్తరామదాసు   భక్తరామదాసు.

— వైద్యగ్రంథములు —

వాడీనక్షత్రమాల	0- 4
వాడీపరిజ్ఞానము	0-6
సుఖవ్యాధిదిశ్చాచంద్రిక	0-12

— హరికథలు —

అనామకంజయచరిత్ర	0-12
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానం	0-12
గుక్కిడికల్యాణము	0-12
బాణకీశకథము	1- 0
అంబరీషోపాఖ్యానం	0- 8
భీష్మచరిత్ర	0- 8
గజేంద్రమోక్షం	0- 8
సూర్యవారాయణతరకం	0- 4
సారంగధరనాటకం	1- 0
ప్రియంవదచరిత్ర చి. బా.	0- 6
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానం ,	0- 6
సీతాకల్యాణము	0- 8
శ్రీకృష్ణరాయబారం	0-10
కబీరుదాసుచరిత్ర బా నా	1- 0
శ్రీరామజననం తో వెం	0-8
బాణకీశగీతయం డిటో	0- 8
అహల్యాశాపవిమోచనం	0- 8
మణిమాల కే. అ.	0-12
తారాచంద్రియం కా. పి.	0-12
రసపుత్రవిజయం ఇ. య.	1- 0
రాణాభరణానంద్ డిటో	0-12

— అంధ్రీవాటకములు —

శారదావిజయం కొ. స	0-12
సామ్రాజ్యోదయం దో. సి	10-10
ముక్తావళి శో. భ.	0-12
మాలవిక ము. చం.	0-12
సత్యాబాయి జ. ల.	0-12
భీమప్రేక్షక శో.	0-12
కబీరుదాసు కుము శ. రా.	0-12
సారంగధర వి. సు.	0-12
కుశలవ డిటో	0-12
శ్రీనివాసకల్యాణము దో. సి	0-8
ప్రతిజ్ఞాయాదనము అ. సు.	0-12
విదితచరిత్రమాల అ. సా.	0-12
నవరత్న చిత్రామణి డిటో	1-0
సంపూర్ణోత్తరరామాయణం	1-4
చతురచంద్రహాస దో. సి	0-8
తులసీదాస్ కొ. స.	1-0
భక్తకబీర్ డిటో	1-0
లంకాదహనము క. య.	1-0
రామరావణసంగ్రామం	1-0
సురాజన్తాలా జ. ల.	0-8
కృభాకర డిటో	0-8
సారంగధర అ. నా.	1-0
జయంతజయపాలం దో. సి	0-8
మైరావణవధ కొ. సా.	0-12
తారాబాయి	0-12

వలయువారు :—జనరల్ బుక్కు డిపో,

బెజవాడ, కృష్ణజిల్లా.

సుగ్రీవ కట్టాభిషేకం	0-12	చంద్రీకాంత చ మా	0-10
శ్రీరామనిర్యాణము బో శి	0-8	కన్యకాపరమేశ్వరీవిలాసము	1-0
సంపూర్ణభారతం పి ప	1-4	సంగీతకళిరోఫి ల చం	0-12
రాధాకృష్ణ పా ల	0-10	సతీతులసి దో నీ	1-4
కడపూర్ణహము కా నా	1-0	జయంతజయపాలం బ కో	0-0
చింతామణి కా నా	1-2	కుశలవకట్టాభిషేకం రా నా	0-12
చిత్రనలీయము ధ కృ	1-6	సుహనంద	1-0
వివాదసారంగధర	1-6	అలీబాబా సో రా	0-12
ముక్తావళి	1-4	సత్యహరిశ్చంద్రీ రా నా	0-12
పృష్ఠాద	1-4	సంపూర్ణరామాయణం	1-4
చిరకాలి	1-4	సావిత్రి దో నీ	0-12
పాదుకాకట్టాభిషేకము	1-4	పాదుకాకట్టాభిషేకం	0-12
పాంచాలీస్వయంవరం	1-4	మారుతీవిజయం గూ కో	0-12
చంద్రీహస	1-4	సుమతీదేవి బ కో	0-12
సావిత్రిచిత్రశ్యము	1-4	సుకర్ణపాత్రీ రా నా	1-0
రోషనారా (శివాజీ)	1-4	కన్యకారా నాటకం చ కే	1-4
బృహన్నల	1-4	సంగీత కృష్ణలీల సా శిం	1-0
వరూధిని	1-4	సంగీత కృష్ణలీల చ మా	1-0
సోగంధికం గుం జ	0-8	సంగీత గుణబావళి శి	1-0
మాంజీమధుకరం బ స్వా	1-0	బిల్వమంగళి చింతామణి	1-0
శ్రీరామజననము దో నీ	0-8	పాదుకా కట్టాభిషేకం	0-12
శ్రీరామప్రవాసము	0-8	వేశ్యాహరిబోధి	1-0
శ్రీరామోద్యోగము	0-8	వేశ్యామధురము	0-8
శ్రీరామవిజయము	0-8	ధర్మరామదాసు కే శి	1-0
శ్రీరామాశ్వమేధము	0-8	పాంచాలీనూనసారము	1-0
ఉపాపరిణయము	0-8	సంగీత మార్క (డయ)	0-1

పలయువారు :—జనరల్ బుక్స్ డిపో,

బెజవాడ, కృష్ణజిల్లా.

15352

